

**DIAGNÒSTIC SOBRE
L'EDUCACIÓ TRANSFORMADORA
EN RELACIÓ A L'AGENDA 2030
I ELS OBJECTIUS DE
DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE.**

**fundació pau
i solidaritat
país valencià**

DIAGNÒSTIC SOBRE L' EDUCACIÓ TRANSFORMADORA EN RELACIÓ A L'AGENDA 2030

I ELS OBJECTIUS DE DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE.

Aquest document ha estat elaborat en el marc del projecte “REPENSEM INTERACTUEM”. Transversalitzar l'Educació per al Desenvolupament i la Ciutadania Global des d'un enfocament participatiu” que ha llevado a cabo la Fundació Pau i Solidaritat PV.

Edició:

Fundació Pau i Solidaritat PV. 2025
<https://pauisolidaritat.pv.ccoo.es>
pauisolidaritat@pv.ccoo.es

Cofinanciat per:

Vicepresidència Primera i Conselleria de Serveis Socials, Igualtat i Vivenda.

Autoria:

Eva Solà i Marta Marichal (Arrels Consultoría Social Cooperativa Valenciana)

Revisió:

Fundació Pau i Solidaritat PV

Traducció:

Purín Morant (Oficina de Promoció i Ús del Valencià de CCOO PV)

Diseny i maquetació:

Pascual Lahuerta

El contingut d'aquesta publicació és propietat exclusiva dels seus autors i autores i no reflectix necessàriament l'opinió de la Vicepresidència Primera i Conselleria de Serveis Socials, Igualtat i Vivenda de la Generalitat Valenciana.

Programa
REPENSEM INTERACTUEM.
Transversalitzar l'educació per al desenvolupament
i la ciutadania global des d'un enfocament participatiu.

Convocatòria de subvencions a organitzacions no governamentals per al desenvolupament (ONGD), per al finançament d'actuacions en matèria d'educació i sensibilització per a la ciutadania global i d'accions de sensibilització sobre activistes en drets humans, en l'àmbit de la Comunitat Valenciana. Generalitat Valenciana. 2023.

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ AL DOCUMENT	4
ACLARIMENT DE TERMES	5
0. OBRIM EL DOCUMENT: PER QUÈ I PER A QUÈ?	6
0.1. Context i sentit del diagnòstic	
0.2. Com hem elaborat aquest document?	
0.3. Gràcies per caminar juntes	
1. EDUCAR PER A TRANSFORMAR: QUÈ ÉS LA CIUTADANIA GLOBAL?	10
1.1. Què entenem per EpCG? De l'EpD a l'EpCG: una evolució conceptual al ritme dels desafiaments globals	
1.2. Per què és clau hui l'EpCG?	
2. RADIOGRAFIA VALENCIANA: VEUS I PRÀCTIQUES EN EpCG	17
2.1. Aproximació inicial en les pràctiques d'EpCG en el territori	
2.2. Què volem treballar? Temàtiques i ODS prioritaris	
2.3. Com eduquem: metodologies, formats i recursos	
2.4. Llums que guien: experiències inspiradores	
3. LA MIRADA SINDICAL A L'EpCG	29
3.1. L'EpCG des del sindicalisme transformador	
3.2. INTERACTUEM: una aposta educativa amb alma sindical	
3.3. Treball digne i educació formal: l'eix "Treball decent"	
4. MIRAR AMB ELS ULLS CRÍTIKS PER A PODER CRÉIXER	36
4.1. Reptes i tendències emergents de l'EpCG al País Valencià	
4.2. Fractures estructurals: el que ens limita	
5. TANCAR PER A OBRIR: CONCLUSIONS I FULL DE RUTA COMPARTIDA	40
5.1. Recomanacions i full de ruta per a nous projectes educatius transformadors	
5.2. Conclusions i claus per a una EpCG coherent i transformadora	
ANNEXOS	48
1. Fonts d'informació	
2. Tècniques de recopilació de dades	
3. Mostra	
4. Marcs de referència internacionals i nacionals	
5. Aportacions de l'àmbit acadèmic	

INTRODUCCIÓ AL DOCUMENT

Aquest diagnòstic naix amb la voluntat d'aportar una mirada profunda, crítica i contextualitzada sobre l'Educació per a la Ciutadania Global (EpCG) al País Valencià. En un moment històric marcat per múltiples crisis interconnectades –socials, ecològiques, polítiques i econòmiques–, l'EpCG es consolida com una eina clau per a repensar el present i construir alternatives col·lectives més justes, inclusives i sostenibles. D'aquest “repensar” sorgeix aquest diagnòstic sota el nom de “RE-PENSEM INTERACTUEM”.

El recorregut del document respon a un enfocament que combina l'anàlisi estructural amb l'escolta activa de les veus que hui impulsen l'educació transformadora en el territori. D'una banda, s'explora el marc conceptual de l'EpCG, les seues arrels en l'Educació per al Desenvolupament i la seua evolució cap a enfocaments més crítics, interseccionals i decolonials. D'altra banda, es presenta una radiografia de l'estat actual de l'EpCG al País Valencià, recollint tant les pràctiques desenvolupades per ONGD, professorat i centres educatius com les percepcions, els obstacles i les oportunitats identificades pels qui treballen sobre el terreny.

Aquesta anàlisi es complementa amb una aproximació específica a l'EpCG des del sindicalisme transformador, reconeixent el valor afegit que aporta la Fundació Pau i Solidaritat PV a través dels seus programes INTERACTUEM i Treball Decent. Des d'aquesta perspectiva, es visibilitza el compromís històric del sindicalisme amb els drets humans, la justícia social i el treball digne, així com la seua capacitat per a incidir en l'àmbit educatiu i generar propostes pedagògiques que connecten amb la realitat del món laboral i les lluites per la dignitat al Nord i al Sud global.

En els últims apartats, el diagnòstic s'obri a la reflexió estratègica: s'identifiquen tendències emergents que marcaran el rumb de l'EpCG en els pròxims anys, així com fractures estructurals que continuen limitant el seu potencial transformador. Finalment, s'ofereixen claus per a enfortir una EpCG coherent, situada i sostenible, acompanyades de recomanacions pràctiques i un full de ruta comparatit que permeta avançar cap a un horitzó educatiu més just, feminista, ecologista i democràtic.

Aquest document s'inscriu en el marc del projecte REPENSEM INTERACTUEM, finançat per la Generalitat Valenciana, i es proposa com una eina útil tant per a les ONGD com per al professorat, les institucions i altres agents socials compromesos amb la transformació educativa.

ACLARIMENT DE TERMES

En el marc d'aquest diagnòstic resulta fonamental aclarir les diferències entre els conceptes d'Educació per al Desenvolupament (EpD), Educació per al Desenvolupament i la Ciutadania Global (EpDCG) i Educació per a la Ciutadania Global (EpCG). Aquests termes comparteixen una base comuna orientada a la transformació social i la seua evolució respon a canvis en els marcs normatius, els enfocaments pedagògics i l'orientació internacional, especialment després de l'adopció de l'Agenda 2030.

Aclarir els conceptes ens ajuda a definir bé l'objectiu del diagnòstic, que les anàlisis estiguen en línia amb els enfocaments actuals i a evitar confusions que dificulten aplicar propostes educatives concordes amb els reptes globals de hui.

EDUCACIÓ PER AL DESENVOLUPAMENT (EpD). Tradicionalment, l'EpD va nàixer per a buscar generar consciència crítica sobre el desenvolupament global, els mecanismes de desigualtat i fomentar una ciutadania compromesa amb la justícia i la solidaritat. Va començar en els anys 50 amb un enfocament assistencialista i va anar progressant en les dècades següents cap a perspectives més estructurals i crítiques. A partir dels anys 90 s'integra en el concepte de l'EpD: el desenvolupament humà i sostenible.

EDUCACIÓ PER AL DESENVOLUPAMENT I LA CIUTADANIA GLOBAL (EpDCG). A Espanya sorgeix en la dècada del 2000 i la cooperació espanyola (AECID) la defineix com: un procés educatiu continu que fomenta una ciutadania global amb valors de solidaritat, justícia social i drets humans. Es reinterpreten les relacions Nord-Sud, promovent la transformació de les societats receptores i remitents en línia amb l'Agenda 2030 i els objectius de desenvolupament sostenible (ODS). La LOMLOE¹ reconeix explícitament l'EpDCG i la integra en el currículum educatiu amb enfocament d'aprenentatge crític global.

EDUCACIÓ PER A LA CIUTADANIA GLOBAL (EpCG). S'encunya el terme en l'àmbit educatiu formal, especialment per les ONGD i programes autonòmics com les diferents Estratègies de la Comunitat Valenciana (Generalitat Valenciana). Se simplifica el terme per a la integració transversal de drets humans, diversitat, medi ambient i participació democràtica.

Al País Valencià l'EpCG es planteja com a mètode participatiu per a connectar la cooperació internacional amb els actors educatius locals. Es desenvolupen processos participatius per a definir prioritats fins a 2030².

¹ La Llei Orgànica de Modificació de la Llei Orgànica d'Educació (LOMLOE) (<https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2020-17264>)

² Document final Transitant EpCG PDF (cooperaciovalenciana.gva.es)

O. OBRIM EL DOCUMENT: PER QUÈ I PER A QUÈ?

O.1. Context i sentit del diagnòstic

Des de la dècada dels anys 90, van començar a implementar-se al País Valencià, a través de fons de cooperació internacional, diversos projectes i programes emmarcats en el que s'ha denominat Educació per al Desenvolupament (EpD) i, més recentment, Educació per a la Ciutadania Global (EpCG). Aquests processos han evolucionat en forma, contingut i enfocament metodològic, i s'han adaptat als contextos socials, polítics i econòmics del moment, així com a les prioritats de les entitats impulsores.

En les últimes dècades, el context global s'ha caracteritzat per una transformació accelerada, marcada per l'agreujament de problemàtiques com la crisi climàtica, les desigualtats estructurals, els conflictes armats, les migracions forçades o la vulneració sistemàtica de drets humans, entre aquests, els drets laborals. En aquest escenari, l'EpCG ha hagut de reformular-se tant en el pla teòric, amb l'aparició de nous marcs estratègics, temàtiques emergents i àmbits d'intervenció, com en la incorporació de metodologies innovadores, formats digitals i enfocaments més participatius i transformadors.

Aquest procés d'adaptació s'ha vist intensificat per fites com l'aprovació de l'Agenda 2030³ i els seus objectius de desenvolupament sostenible (ODS), la irrupció de la pandèmia de la COVID-19 (2020) i la creixent digitalització de la vida quotidiana i educativa. Precisament, va ser aquesta irrupció i digitalització la que va portar a la Fundació Pau i Solidaritat PV a replantejar-se els projectes d'EpCG que desenvolupava, i obrí un procés de reflexió sobre com impulsar iniciatives més transformadores, inclusives i sostenibles en diàleg amb altres agents de canvi social.

Des de llavors, han tingut lloc altres esdeveniments clau que reforcen la necessitat d'una anàlisi diagnòstica rigorosa i participatiu.

En l'àmbit nacional, l'AECID ha anat incorporant progressivament l'EpCG com a eix transversal en les seues convocatòries i estratègies, especialment des de 2018, amb un enfocament transformador i crític generant l'Estratègia d'Educació per al Desenvolupament i la Ciutadania Global 2025-2030⁴ de l'AECID (pendent d'aprovació en data de juliol de 2025), representa un marc actualitzat que alinea l'EpCG amb els ODS, l'Agenda 2030 i els desafiaments contemporanis com la digitalització, la justícia climàtica i l'equitat de gènere.

En l'àmbit autonòmic (País Valencià), trobem l'aprovació de l'Estratègia valenciana d'educació per a la ciutadania global⁵ (2023), una fita clau que marca el compromís institucional per part de la Generalitat Valenciana (GVA) per a integrar l'EpCG en polítiques públiques, especialment en l'àmbit educatiu formal i no

³ Nations Unides. (2015). Transformar el nostre món: l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible. https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=S L'Agenda 2030 per al desenvolupament sostenible és un pla d'acció adoptat per l'Assemblea General de Nacions Unides l'any 2015, que conté 17 objectius, coneguts per les seues sigles com a "ODS" i 169 metes que els concreten. A això s'uneix una bateria d'indicadors per a donar seguiment al seu avanç. Es tracta d'un compromís ratificat pels 193 estats que formen part de les Nacions Unides, amb la perspectiva de ser aconseguits l'any 2030.

⁴ Documento final Transitant EpCG PDF (cooperaciovalenciana.gva.es)

⁵ Estratègia EPCG - Generalitat Valenciana

formal. El procés participatiu per a l'elaboració de "Transitant" (2021-2022)⁶ va involucrar entitats socials, educatives i de cooperació i establí les bases per a una estratègia compartida i contextualitzada. El finançament estable de projectes d'EpCG per part de la GVA a través de convocatòries anuals de la Direcció General de Cooperació i Solidaritat ha generat una línia específica per a projectes educatius transformadors en l'àmbit de l'educació formal i no formal (encara que no suficient per a establir una línia de sostenibilitat).

En aquest context, i en un escenari internacional marcat per conflictes com el genocidi a Palestina, l'augment de les vulneracions de drets laborals i ambientals, l'auge de discursos d'odi i exclusió, s'impulsa l'elaboració d'un diagnòstic participatiu i participat per diversos agents de l'educació transformadora valenciana: REPENSEM INTERACTUEM.

REPENSEM INTERACTUEM⁷ és el projecte marc per a promoure el diagnòstic, la reflexió i l'acció col·lectiva entorn de l'EpCG amb un enfocament participatiu i territorial de la Fundació Pau i Solidaritat PV i tenen com a objectiu **oferir una aproximació a l'estat actual de l'EpCG al País Valencià: en quins àmbits i temàtiques s'està treballant, quines metodologies s'empren, amb quins actors es col·labora, quins impactes s'observen i quins reptes s'estan identificant, a més de:**

1. Recollir les demandes, necessitats i propostes dels diferents agents implicats per a enfortir el futur de l'EpCG, especialment en l'àmbit formal i en relació amb els compromisos de l'Agenda 2030.
2. Detectar oportunitats de millora que permeten enfortir i adaptar l'EpCG a les demandes d'un context educatiu en transformació, marcat per recents canvis normatius i socials.

En conclusió, aquest diagnòstic **es concep com una eina col·lectiva per a repensar, reimaginar i reimpulsar l'educació transformadora en clau de justícia global, en el territori valencià.**

0.2. Com hem elaborat aquest document?

Per comprendre amb major profunditat la **situació actual de l'Educació per a la Ciutadania Global (EpCG) en l'àmbit educatiu valencià** aquest diagnòstic s'ha elaborat mitjançant un **procés participatiu** i sistemàtic. L'objectiu ha sigut recollir informació rigorosa, representativa i contextualitzada que permeta orientar futures accions de millora i incidència.

Per a això, es plantegen diversos **objectius específics** que permeten abordar el diagnòstic de manera integral:

- Avaluar l'**impacte del programa INTERACTUEM** en la pràctica docent i en la sensibilització dels centres educatius respecte a l'EpCG, analitzant el grau d'integració dels seus valors i competències en la vida escolar i la seua contribució al desenvolupament d'una ciutadania crítica i compromesa.

⁶ Document final Transitant EpCG PDF (cooperaciovalenciana.gva.es)

⁷ MEMÒRIA Anual 2024 (pauisolidaritat.pv.ccoo.es)

- Recopilar les **percepcions i experiències** dels diferents actors educatius implicats (professorat, alumnat, equips directius i personal de coordinació), així com agents de la societat civil (ONGD) amb la finalitat de comprendre millor les **condicions i possibilitats d'implementació**.
- Identificar les **necessitats i reptes actuals** per a transversalitzar l'EpCG en el currículum educatiu i en la generació de ciutadania transformadora.
- Elaborar **propostes concretes de millora** que contribuïsquen a una inclusió més efectiva i transformadora de l'EpCG formal i no formal.

La **metodologia i eines de recopilació de dades** que han guiat el procés de diagnòstic han sigut una combinació de tècniques qualitatives i quantitatives (anàlisi documental, enquesta i entrevistes en profunditat) des d'un enfocament participatiu que han permés, d'una banda, recaptar dades d'anàlisis estadístiques i, d'altra banda, obtindre les percepcions i experiències subjectives d'actors clau en la implementació d'EpCG en centres educatius del País Valencià i de les ONGD que treballen des de l'enfocament de l'EpCG. Aquestes eines han sigut dissenyades per a garantir que la informació obtinguda siga representativa, de confiança i útil per a la identificació de necessitats i reptes.

Aquest diagnòstic constituirà la base per a l'elaboració d'una guia de bones pràctiques i de recomanacions que facilite l'adaptació i la sostenibilitat de programes d'EpCG, per a contribuir al desenvolupament d'una ciutadania global crítica, responsable i compromesa al País Valencià.

0.3. Gràcies per caminar juntes

L'elaboració d'aquest diagnòstic no hauria sigut possible si no haguérem comptat amb la participació de persones, entitats i centres educatius que, amb el seu temps, idees i ganes, han fet possible aquest treball. El seu compromís, aportacions i experiència han enriquit de manera significativa l'anàlisi realitzada, permetent una comprensió més profunda i contextualitzada de la realitat de l'EpCG actual. **Gràcies a totes per sumar, per aportar des de la vostra experiència i per ajudar-nos a veure amb més claredat el camí. Ha sigut un procés compartit i enriquidor, i volem reconèixer-lo com es mereix.** A continuació, deixem la llista dels qui han format part d'aquest procés:

a) A través de la resposta a les enquestes elaborades:

- Docents i claustrats dels centres educatius següents:
 - Els centres de primària: el CEIP FP Valle d'Elda, el CEIP PF Batoi i l'Escola Gavina.
 - Quant als instituts d'educació secundària: IES Eduardo Primo Marqués, IES Ramón Cid, IES F. Figueras Pacheco, IES Pou Clar, IES L'Elíana, IES F. Ribalta, IES Joan Fuster de Sueca, IES Berenguer Dalmau, IES Francesc Tàrraga, IES La Serrania (Villar del Arzobispo), IES Josep Segrelles, IES Pere Boïl i l'IES Ramon Cid de Benicarló.
- Alumnat:
 - Formació professional de l'Escola FP la Safor Coop.V i
 - Universitari del Grau en Gestió i Administració Pública i de la Universitat Politècnica de València.

- Professorat universitari de la Universitat de València i la Universitat Jaume I.
- ONGD: ACC, ACPR, Alianza por la Solidaridad, Ayuda en Acción, Bosco Global, CERAL, FAD Juventud, Farmamundi, Fundación Entreculturas, Fundación Interred, Fundació Pau i Solidaritat PV, Fundación Por la Justicia, Fundación Promoción Social, Fundación Taller de Solidaridad, Fundació Cívica Novessendes, ISCOD, Justicia Alimentaria, ONG Rescate Internacional, Paz y Desarrollo, Psicólogas Sin Fronteras, Solidaridad Internacional PV i Treball Solidari.
- Federació d'Educació de CCOO PV

Agraïm la implicació i el compromís a oferir-nos la vostra mirada sobre la realitat de l'EpCG al País Valencià amb les diferents experiències i perspectives singulars que alimenten aquest diagnòstic.

b) A través de la resposta a les entrevistes en profunditat a:

- Amado Diago com a part de la CVONGD.
- Ofelia De Felipe, tècnica de la Fundación 1º Mayo (organització sindical integrada en la xarxa de la qual la Fundació Pau i Solidaritat PV forma part).
- Júlia Sanchís i Laura Ferré com a tècniques d'EpCG amb experiència com a docents en el sector educatiu i en la participació del Programa INTERACTUEM de Fundació Pau i Solidaritat PV.

Les seues aportacions han sigut fonamentals per a entendre millor els reptes i les oportunitats en la implementació de l'Educació per a la Ciutadania Global.

Malgrat l'interés i la voluntat de participar en processos de millora com aquest, moltes persones i entitats s'enfronten a agendes saturades, múltiples responsabilitats simultànies i una pressió constant per complir amb tasques urgents. Aquesta situació limita la participació en espais de reflexió i d'anàlisi i posa de manifest la necessitat de repensar formats, ajustar temps i continuar reivindicant els drets dels sectors educatius i socials.

Reconèixer aquesta dificultat no sols és un exercici de transparència, sinó també una crida a cuidar els processos participatius i a valorar l'esforç que suposa implicar-s'hi.

Gràcies a totes les persones i organitzacions que heu participat.

1. EDUCAR PER A TRANSFORMAR: QUÈ ÉS LA CIUTADANIA GLOBAL?

1.1. Què entenem per EpCG? De l'EpD a l'EpCG: una evolució conceptual al ritme dels desafiaments globals⁸

L'Educació per al Desenvolupament (EpD), tal com va ser concebuda inicialment en les dècades de 1980 i 1990, tenia com a finalitat fonamental sensibilitzar la ciutadania sobre les desigualtats Nord-Sud i fomentar una solidaritat activa amb els països empobrits. Es vinculava directament amb les estratègies de cooperació internacional i tenia un marcat enfocament informatiu, centrat a mostrar les condicions de pobresa, injustícia i dependència dels països del Sud global, així com les causes estructurals d'aquestes realitats.

Amb el pas del temps, i especialment a partir dels anys 2000, el concepte va començar a enriquir-se amb aportacions de la pedagogia crítica, el pensament decolonial, la coeducació, l'educació per a la pau i la sostenibilitat, entre altres. Es va anar reconeixent que no bastava amb informar sobre els problemes del món sinó que **era necessari qüestionar els propis privilegis, entendre les interdependències globals i promoure una transformació social tant localment com globalment**. Aquest procés va coincidir amb un context de globalització accelerada, crisi ecològica, emergència climàtica, increment de les desigualtats i aparició de noves formes d'exclusió.

És en aquest escenari on pren força el concepte d'**Educació per a la Ciutadania Global (EpCG)**, una evolució natural però profundament transformadora de l'Educació per al Desenvolupament (EpD). L'EpCG posa l'accent en la formació de persones crítiques, compromeses amb la justícia social i capaces d'exercir una ciutadania activa a escala local i global. Va més enllà dels enfocaments assistencialistes o caritatius, apostant per la **incidència política**, el pensament complex, l'acció transformadora i l'**enfocament de drets humans, d'interseccionalitat i de sostenibilitat**.

Institucions com la UNESCO han contribuït decisivament a aquesta redefinició, especialment amb la incorporació de l'EpCG en l'Agenda 2030 com una eina clau per a aconseguir els objectius de desenvolupament sostenible (ODS), en particular **l'ODS 4, meta 4.7, que promou que tots els estudiants adquirisquen els coneixements i les habilitats necessaris per a promoure el desenvolupament sostenible, inclosos els drets humans, la igualtat de gènere, la cultura de pau i no violència, la ciutadania global i la valoració de la diversitat cultural**. En l'àmbit valencià, aquesta evolució també es reflecteix en documents estratègics com "EnDavant. Estratègia d'Educació per al Desenvolupament de la Comunitat Valenciana 2025-2030"⁹, el Pla director de coeducació de la Generalitat Valenciana¹⁰, els plans formatius de les universitats públiques o el treball d'organitzacions com la CVONGD, que han anat adoptant aquest enfocament en els seus programes i materials educatius.

⁸ Reviseu documentació enumerada en l'annex 1.

⁹ <https://cooperaciovalenciana.gva.es/va/estrategia-epcg>

¹⁰ <https://ceice.gva.es/documents/161634256/165603089/Plan+Director+de+Coeducaci3n/a53bc1f6-e22b-4210-89aa-5e34230c4e08>

Aquest procés no ha sigut lineal ni exempt de tensions. La mateixa definició del terme “ciutadania global” és objecte de debat: Pot haver-hi una ciutadania sense una estructura política global que la defeneixi? Què implica ser ciutadà o ciutadana en un món profundament desigual? Com evitar que aquest concepte es diluís en una visió tecnocràtica i despolititzada de l’educació?

Malgrat aquestes preguntes obertes, l’evolució cap a l’EpCG ha ampliat horitzons i ha permés a molts actors socials i educatius al País Valencià repensar les seues pràctiques des d’una perspectiva més holística, transformadora i coherent amb els desafiaments actuals.

Amb l’objectiu de contextualitzar la **definició actual de l’Educació per al Desenvolupament i la Ciutadania Global**, s’ha dut a terme una anàlisi de diversos documents estratègics de referència. A partir d’aquesta revisió, s’han identificat i extret les definicions clau que cadascun d’aquests documents ofereix, la qual cosa permet traçar una visió més àmplia i fonamentada sobre els enfocaments i

DOCUMENT DE REFERÈNCIA

DEFINICIÓ

Diagnòstic participatiu per a la identificació de noves línies de treball de l’EpCG¹¹

L’EpCG és un procés col·lectiu, crític i transformador que imagina i construeix formes de vida dignes i sostenibles des del que és local i el global. Es basa en la interseccionalitat, la participació d’actors diversos i metodologies pedagògiques coherents, horitzontals i decolonials.

Estratègia d’Educació per al Desenvolupament de la Comunitat Valenciana 2025–2030 (ENDAVANT)¹²

L’Educació per al Desenvolupament i la Ciutadania Global és un procés educatiu orientat a fomentar una ciutadania crítica, corresponsable i mobilitzada en favor del desenvolupament sostenible i els drets humans, tant a escala local com global. Es basa en una teoria de canvi que articula objectius, condicions prèvies i rutes estratègiques, i s’implementa mitjançant processos participatius, enfocaments global i local, coaprenentatge i ecologia de sabers. L’EpCG actua en múltiples dimensions (personal, relacional, cultural i estructural) i promou aliances, innovació pedagògica, justícia ecològica i sostenibilitat.

Pla director de coeducació de la Generalitat Valenciana:

Encara que no es defineix explícitament com a EpCG, el Pla director de coeducació contribueix a aquesta en concebre l’educació com un procés integral per a transformar l’escola en un espai inclusiu, igualitari i lliure de violències, des d’una perspectiva de gènere, interseccionalitat i drets humans. Promou la transversalitat de la igualtat, la visibilitat de les dones, la participació democràtica i la formació docent contínua, la qual cosa s’alinea amb els principis de l’EpCG quant a justícia social, equitat i transformació cultural i estructural.

¹¹ Les referències a la documentació es troben en annex 1 i en els apartats anteriors a través dels URL.

¹² Les referències a la documentació es troben en annex 1 i en els apartats anteriors a través dels URL.

1.2. Per què és clau hui l'EpCG?

L'EpCG és clau perquè vivim en un món profundament interconnectat, on la globalització ha transformat la producció, el consum, el coneixement i les comunicacions, i generat vincles cada vegada més estrets entre el que és local i el global. No obstant això, aquesta interdependència no ha anat acompanyada d'una globalització dels drets, la qual cosa ha donat lloc a profundes desigualtats, exclusions i vulneracions que impacten de manera desproporcionada al Nord i al Sud global i, alhora, entre els col·lectius més privilegiats i/o discriminats en el sistema estructural imperant.

L'EpCG és una eina pedagògica i política que permet abordar els grans reptes contemporanis com la crisi climàtica, les migracions forçades, la injustícia econòmica, el racisme estructural o la violència de gènere, des d'una perspectiva transformadora, fomentant valors de solidaritat, justícia social i responsabilitat global contribuent a formar persones crítiques, compromeses i capaces de comprendre la complexitat del món en el qual viuen. El seu paper és essencial per a construir societats més equitatives, sostenibles i democràtiques.

Des d'aquesta mirada, l'Agenda 2030 ha suposat una oportunitat rellevant: ha oferit un marc comú que ha facilitat la incorporació de l'EpCG en polítiques públiques, estratègies educatives i programes de cooperació. Aquest marc ha permès donar un major reconeixement institucional a pràctiques educatives transformadores que, en molts casos, ja es desenvolupaven des de fa anys.

No obstant això, la seua àmplia adopció també ha comportat alguns **riscos. Un dels principals és la tendència a presentar els ODS com una llista de metes tècniques i universals, despullades del seu context estructural.** Aquesta visió despolititzada limita el seu potencial educatiu i d'educació transformadora ja que no es pot desvincular l'Agenda 2030 de l'anàlisi de les causes profundes de desigualtats per a poder revertir-les, és a dir, l'ODS 8 (treball decent) s'aconseguirà si aconseguim analitzar que el creixement econòmic capitalista insostenible i global necessita de l'explotació de la mà d'obra i de la naturalesa per a aconseguir les seues metes, per tant, és necessari conèixer tant els efectes com les causes estructurals per a oferir alternatives i possibilitats i, en conseqüència, aconseguir l'ODS 8: Treball decent.

En resum, l'EpCG ha de relacionar l'ODS 8 (treball decent) amb l'ODS 13 (acció pel clima) o amb l'ODS 5 (igualtat de gènere) incorporant-hi la mirada interseccional que preveu classe, orientació sexual, origen o situació migratòria perquè estan íntimament lligats, a més d'oferir un marc d'actuació i propostes crític, conscient i d'incidència política.

Un dels advertiments recollits en les entrevistes sobre el risc de despolitització de l'Agenda 2030 és: "el llenguatge neutral i universal invisibilitza les estructures d'opressió". Davant d'aquest risc de mal ús de l'Agenda 2030 en l'EpCG, es destaca la necessitat de reorientar els materials socioeducatius associats a una mirada interseccional del sistema de privilegis i discriminacions existents gràcies a les violències estructurals, culturals i directes que proporciona el sistema predominant¹³. L'oportunitat de l'aparició i assumptió de l'Agenda 2030 i els ODS en la seua aplicabilitat a través de l'EpCG és: connectar amb la realitat de molts col·lectius

¹³ Triangle de les violències de Galtung

com l'alumnat migrant, racialitzat o en situació de pobresa; treballar els recursos i materials pedagògics junt als moviments socials des d'una participació efectiva amb els principis de cooperació i no des de la participació simbòlica.

Això implica treballar amb els sabers, lluites i narratives del Sud global no com a elements complementaris o exòtics, sinó com a part fonamental del coneixement transformador. Les aliances educatives han de construir-se en diàleg amb agents socials que actuen en els seus territoris: sindicats, moviments ecologistes, feministes, antiracistes, moviment de llauradors/es, associacions juvenils, sindicats... l'experiència i l'anàlisi dels quals enriqueixen profundament els continguts educatius. Es tracta de cocrear processos educatius on aquests agents tinguin veu i poder de decisió, des del disseny, aplicació de les metodologies, continguts fins a l'avaluació. Aqueixa cocreació és el que permet que l'educació no sols informe, sinó que transformi des del reconeixement de les seues accions i de les seues contribucions, és a dir, reorientant l'EpCG on la diversitat no sols s'incloga sinó que se situe en el centre. Per a aconseguir-ho, també és necessari repensar les metodologies utilitzades.

Així i tot, perquè aquestes experiències crítiques i transformadores no depenguin exclusivament del compromís de determinades persones o projectes puntuals, es requereix un suport institucional ferm. La sostenibilitat de l'EpCG passa per disposar de polítiques públiques coherents, finançament estable i estructures participatives que garantiscen el protagonisme de tots els agents implicats: **les organitzacions que impulsen EpCG han d'assumir compromisos estructurals, tant en l'aspecte pedagògic com en el polític**, a més que els poders públics han d'assegurar marcs normatius i financers estables que protegiscen aquests enfocaments, especialment en contextos de retrocés democràtic o tensió institucional.

En definitiva, **una EpCG realment transformadora necessita ser crítica, inclusiva, contextualitzada i política**. Això implica reconèixer que l'educació formal és un terreny de disputa i que, per tant, no hi ha prou a "educar en valors", sinó que es tracta de construir processos d'aprenentatge que qüestionen les estructures de dominació i proposen alternativa.

L'Educació per a la Ciutadania Global (EpCG) és una eina clau en el context local i global en el qual ens trobem ja que hi ha un moviment de posicionament de globalització macroeconòmica secundat per discursos d'odi, discriminació, posada en escac als drets humans, una politització d'extrema dreta organitzada a través de: partits polítics, moviments socials, plataformes digitals, xarxes socials... igual que una promoció de les noves tecnologies com la Intel·ligència Artificial sense crítica associada i sense normatives que legislen el seu ús ni explotació.

En conseqüència, és necessari impulsar l'EpCG com a eina per a consolidar una construcció de futur més just, sostenible i compartit des de l'educació formal i no formal d'agents i col·lectius diversos que mobilitzen les consciències, incorporen una visió crítica i complexa de la interdependència planetària i que promoga i fomenti les metodologies de pedagogies emancipadores, comunitàries, creatives, artístiques, etc. amb la participació efectiva en aliances sòlides amb col·lectius locals, associacions veïnals, entitats juvenils i altres iniciatives comunitàries que formen part activa del territori.

L'EpCG pot consolidar-se com una eina transformadora que contribuïska a imaginar i construir futurs més justos, sostenibles i compartits amb el suport sostenible institucional a més de l'aplicació de valors, pensament crític, propostes participatives efectives i metodologies innovadores de les xarxes i aliances de les ONGD i els agents socioeducatius.

1.3. El marc normatiu valencià que ens acompanya

L'EpCG parteix d'una base sòlida de valors i principis que estructuren la seua acció: els **drets humans**, la **justícia global**, l'**equitat de gènere**, la **diversitat cultural**, la **sostenibilitat ambiental** i la **participació ciutadana**. Aquests principis no s'entenen de manera aïllada, sinó que s'articulen amb els desafiaments globals recollits per l'Agenda 2030 de Nacions Unides, especialment en el seu objectiu de desenvolupament sostenible 4 meta 4.7, que advoca per garantir que tota la població adquireisca els coneixements i les competències necessàries per a promoure el desenvolupament sostenible, una cultura de pau i no violència, la ciutadania mundial i la valorització de la diversitat cultural.

Al País Valencià, l'**Educació per a la Ciutadania Global (EpCG)** es presenta com una **estratègia pedagògica i política integral**, que transcendeix l'àmbit educatiu per a interpel·lar tota la societat. Es reconeix el seu valor no sols com a eina de sensibilització, sinó com un **instrument transformador** amb capacitat de generar pensament crític, compromís ciutadà i acció col·lectiva davant dels grans reptes del nostre temps.

L'EpCG s'ha consolidat com un enfocament educatiu transformador, orientat a formar una ciutadania crítica, informada, solidària i activament compromesa amb la construcció d'un món més just, equitatiu i sostenible. Aquesta visió no és només una aspiració pedagògica, sinó un compromís polític i normatiu recollit en dos pilars fonamentals:

1. La **Llei 6/2007, de 9 de febrer, de Cooperació al Desenvolupament**
2. L'**Estratègia valenciana d'EpCG 2025-2030**¹⁴.

Aquest marc polític té implicacions concretes. La mateixa **Llei valenciana de cooperació** reconeix l'EpCG com una de les prioritats estratègiques de la política pública de cooperació internacional, destacant la seua funció no sols com a transmissora de coneixements, sinó també com a eina clau per a sensibilitzar i mobilitzar la ciutadania valenciana entorn de les causes de les desigualtats globals i les possibilitats de transformació social.

L'**Estratègia valenciana d'EpCG 2025-2030**, fruit del treball conjunt entre administracions públiques, ONGD i altres actors socials i educatius, desenvolupa aquest mandat i proposa línies estratègiques i prioritats clares. Es planteja una EpCG crítica, situada i participativa, que dialogue amb les realitats del territori i pose en el centre les persones, especialment aquelles en situació de vulnerabilitat o exclusió. Lluny de concebre's com una intervenció unidireccional, l'estratègia aposta per processos educatius profundament contextualitzats, on es reconeguen les diversitats culturals, socials i territorials.

¹⁴ <https://cooperaciovalenciana.gva.es/es/estrategia-epcg>

En aquest sentit, es prioritza l'acció en **diferents àmbits**, tots aquests interconnectats:

- El **sistema educatiu formal**, des d'Infantil fins a la Universitat, incloent-hi també la Formació Professional.
- L'àmbit de l'**educació no formal i comunitària**, present en espais juvenils, associacions veïnals, entitats culturals i organitzacions socials.
- Les mateixes **administracions públiques**, a través de processos formatius interns i la incorporació progressiva de la coherència de polítiques per al desenvolupament.
- Els **mitjans de comunicació i els espais culturals**, considerats agents multiplicadors essencials.
- I també el **sector empresarial**, on es promou una EpCG vinculada als drets laborals, el consum responsable i la sostenibilitat.

Un dels trets distintius de l'EpCG al País Valencià és el seu **enfocament de coresponsabilitat i treball en xarxa**. Aquest enfocament reconeix la riquesa de l'ecosistema d'agents que impulsen l'educació transformadora des de diferents posicions. Entre els principals actors implicats destaquen les organitzacions no governamentals de desenvolupament (ONGD) i altres col·lectius socials amb trajectòria en educació crítica; els centres educatius i el personal docent compromés amb la innovació pedagògica; l'alumnat, les famílies i les comunitats educatives en general; així com les entitats juvenils, els centres de temps lliure, els sindicats, les universitats, els instituts pedagògics i els equips d'investigació educativa. A això se sumen també les administracions locals i autonòmiques, els mitjans de comunicació, els agents culturals i les xarxes territorials, com la Coordinadora Valenciana d'ONGD o plataformes educatives sectorials.

En aquest marc, la **cooperació descentralitzada** promoguda per la Generalitat Valenciana, ajuntaments i diputacions cobra especial rellevància. L'EpCG no es concep com un element perifèric, sinó com un pilar estratègic que permet acostar els desafiaments globals a l'escala local. La cooperació descentralitzada permet:

- Impulsar processos educatius amb **enfocament glocal**¹⁵, és a dir, que vinculen el territori amb les dinàmiques globals.
- Fomentar la **participació ciutadana i l'enfortiment del teixit social**.
- Promoure aliances entre ONGD, centres educatius, ajuntaments i altres actors clau.
- Estar alineats amb els ODS i Agenda 2030 i els enfocaments de gènere i basat en els drets humans.

¹⁵ L'enfocament glocal en Educació per a la Ciutadania Global promou una comprensió integrada dels desafiaments globals i locals, fomentant la reflexió crítica i l'acció transformadora des del que és pròxim, amb consciència del seu impacte en el món.

- I incorporar progressivament l'EpCG en les **pròpies polítiques públiques locals**, com a element transversal.

Tot això repercuteix en el **model de projectes** que es financen i secunden des de les polítiques públiques de cooperació valencianes. Les estratègies, ordres de base i convocatòries de les diferents administracions públiques que aposten per la cooperació descentralitzada repercuteixen en la resolució dels projectes finançats i, per tant, amb aplicació en aquesta àrea com es detalla en l'apartat següent.

S'espera que incorporen mecanismes de participació activa, tant per part dels **titulars de drets (TdD)** com de la resta d'agents involucrats, finançament sostenible per a l'impuls i consolidació necessari en l'aplicació de l'EpCG, a més de permetre la incorporació d'estratègies de seguiment com d'avaluació educativa com a aposta de processos i millora continuada que vagen més enllà de les accions puntuals i promoguen el treball col·laboratiu.

2. RADIOGRAFIA VALENCIANA: VEUS I PRÀCTIQUES EN EpCG

2.1. Aproximació inicial en les pràctiques d'EpCG en el territori

Aquest apartat ofereix una aproximació a l'estat actual de l'Educació per a la Ciutadania Global (EpCG) al País Valencià, a partir de l'anàlisi de pràctiques, percepcions i experiències recollides de:

- les ONGD membres de la CVONGD¹⁶ que treballen en aquest àmbit,
- docents, alumnat i persones expertes que descriuen els espais on desenvolupen les intervencions, els perfils dels agents implicats, els continguts més treballats i les metodologies utilitzades.

Així mateix, s'identifiquen les fortaleeses, els buits i els reptes estructurals que afronta l'EpCG en el context valencià, i ofereixen una visió àmplia i matisada sobre com s'implementen aquests processos en el territori i quins camins s'obrin per al seu enfortiment.

PERFIL ONGD

Les ONGD que han respost al qüestionari¹⁷ presenten un perfil divers quant al seu àmbit d'intervenció i al tipus d'activitats que desenvolupen. Un 68 % són entitats d'àmbit estatal, mentre que el 32 % ho fa des d'una lògica autonòmica o comarcal.

Les dimensions més treballades per les ONGD són la **sensibilització i la formació per al desenvolupament** en l'àmbit de l'educació formal i no formal, mentre que la **incidència política i la investigació** tenen una presència més constant en l'educació informal. Les accions més comunes són tallers, exposicions, xarrades i elaboració de materials didàctics, i destaca el seu desplegament en centres de Secundària.

La majoria d'entitats treballa simultàniament en contextos d'educació formal, no formal i informal. Dins del sistema formal, el **92 % intervé amb alumnat de Secundària** i el **84 % amb professorat** en general, encara que també estan presents en menor percentatge en Infantil, Primària, Universitat i FP. No obstant això, s'assenyala una baixa presència en centres de Formació de Persones Adultes (FPA), Educació Especial o en espais sindicals i laborals.

Aquesta diversitat mostra l'amplitud d'escenaris en els quals opera l'EpCG, reflecteix un compromís ferm amb la intervenció educativa en el territori i una oportunitat per a ampliar el treball en perfils socials menys treballats.

¹⁶ La **Coordinadora Valenciana d'ONGD (CVONGD)** és una plataforma que agrupa les principals organitzacions no governamentals de desenvolupament (ONGD) que treballen al País Valencià. La seua labor se centra en la promoció de la justícia global, la cooperació internacional, la defensa dels drets humans i l'educació per a la ciutadania global. En l'àmbit educatiu, les ONGD que formen part de la CVONGD són actors clau en el desenvolupament i la implementació de projectes d'Educació per al Desenvolupament i la Ciutadania Global (EpCG), tant en centres educatius com en espais comunitaris, aportant metodologies participatives, enfocaments transformadors i una àmplia experiència en treball territorial.

¹⁷ Aquesta informació procedeix del qüestionari aplicat a les ONGD en el marc d'aquest diagnòstic. Per a més detall, vegeu l'annex corresponent.

¹⁸ La diferència entre educació formal, no formal i informal: l'educació formal està associada a un àmbit curricular en institucions educatives generada de manera intencionada, planificada i reglada (per exemple: l'ensenyament obligatori); l'educació no formal és intencionada i planificada però es dona en àmbits fora de l'escolaritat obligatòria (per exemple: les universitats populars per a adults) i l'educació informal és aquella que s'ofereix de manera casual, sense planificació, en la quotidianitat del dia a dia en llocs com l'àmbit professional o de les relacions socials.

Quant als continguts que realitzen ponts entre el que és global i el local per a promoure la lectura crítica del context i una actitud activa davant de les injustícies, els eixos claus són: la **justícia econòmica i social (ODS 1,2)**; la **igualtat de gènere (ODS 5)** i els **drets humans, la justícia climàtica i la sostenibilitat mediambiental (ODS 7, 11 i 13)**; la **diversitat cultural i l'antiracisme, les migracions i el dret a una ciutadania plena (ODS 10)**, la **cultura de pau i resolució no violenta de conflictes (ODS 16)**, així com el **comerç just i el consum responsable (ODS 12)**, la **salut global (ODS 3)** i el **dret a l'educació (ODS 4)**. Per tant, els ODS menys treballats són: l'ODS 14 (vida submarina), l'ODS 8 (treball decent), l'ODS 9 (indústria, innovació i infraestructura) o l'ODS 17 (aliances per a aconseguir objectius).

PERFIL DE PROFESSORAT

El perfil del **professorat**¹⁹ que ha respost a la demanda de facilitació d'informació a través del qüestionari enviat per a l'elaboració d'aquesta diagnosi ha sigut una majoria femenina, amb predominança a la província de València i una forta representació de docents de Formació Professional (FP). A pesar que la majoria mostra una actitud positiva cap a la integració dels objectius de desenvolupament sostenible (ODS) en el currículum, considerant-los rellevants per al desenvolupament integral de l'alumnat, s'identifiquen les principals barreres per al seu abordatge com: la falta de temps, recursos didàctics adequats i formació específica, la qual cosa limita la implementació efectiva de l'EpCG a l'aula. A més, es percep una desconexió entre els interessos de l'alumnat i els continguts relacionats amb els ODS, especialment en FP, on l'enfocament de professionalització dificulta la integració dels continguts en el currículum. Així i tot, l'alt interès del professorat a rebre formació contínua i a disposar de materials pràctics evidencia una base sòlida sobre la qual dissenyar estratègies de suport institucional i curricular que afavorisquen la incorporació real i efectiva de l'EpCG en els centres educatius de la Comunitat Valenciana. Concretament:

1. FALTA DE TEMPS

54,2%

El **54,2 %** de les persones enquestades assenyalava la falta de temps com la principal barreira per a integrar els ODS i l'Agenda 2030 en la seua pràctica docent. S'esmenta l'escassetat de temps per a planificar, preparar sessions i adaptar continguts transversals dins d'un currículum ja molt carregat.

2. FALTA DE RECURSOS

20,8%

El **20,8 %** indica que hi ha una manca de materials i recursos didàctics adequats. Molts docents expressen la necessitat de disposar de materials atractius, llestos per a usar, i amb suport d'entitats externes.

3. FALTA DE FORMACIÓ

16,7%

El **16,7 %** identifica la falta de formació específica com un obstacle clau. Se senten poc preparats metodològicament per a abordar els ODS de manera transversal a l'aula.²⁰

¹⁹ Aquesta informació procedeix del qüestionari aplicat als i les docents que han volgut participar en el marc d'aquest diagnòstic. Per a més detall, vegeu l'annex corresponent.

²⁰ Les enquestes realitzades feien referència a l'aplicació dels ODS i no sobre l'EpCG concretament.

4. BARRERES ESTRUCTURALS I INSTITUCIONALS

S'esmenten problemes com la sobrecàrrega burocràtica, la rigidesa curricular i la falta de suport institucional. En Formació Professional (FP), alguns docents perceben una tensió entre els objectius formatius professionals i els valors educatius més amplis com la sostenibilitat o la ciutadania global.

5. INTERÉS DEL ALUMNAT

45,8%

El **45,8 %** del professorat no està segur de l'interés de l'alumnat pels ODS i l'A2030. Alguns creuen que l'alumnat no s'involucra perquè no comprén bé aquests conceptes o els percep com a massa teòrics.

PERFIL D'ALUMNAT DE FORMACIÓ PROFESSIONAL

Quant a l'alumnat de Formació Professional²¹, que han treballat amb enfocament d'EpCG, i per l'interés que representa per al treball diagnòstic, els resultats reflecteixen un coneixement molt limitat sobre els objectius de desenvolupament sostenible (ODS) i l'Agenda 2030, amb un 84,6 % que afirma no haver treballat aquests continguts en el seu cicle formatiu. Aquesta falta de familiaritat es tradueix en una escassa comprensió de la seua rellevància tant en la vida quotidiana com en l'àmbit professional, així com en la incapacitat per a identificar barreres o proposar accions concretes. Malgrat això, una part significativa de l'alumnat (61,5 %) considera que els ODS haurien de tindre major presència en el currículum, i més de la meitat mostra interès a participar en activitats pràctiques vinculades a aquestes temàtiques. A més, s'evidencia una clara preferència per metodologies actives que faciliten una aproximació més dinàmica i significativa. La falta d'eines, orientació i acompanyament pedagògic emergeix com un obstacle clau, la qual cosa subratlla la necessitat urgent de dissenyar estratègies educatives que connecten els ODS amb els interessos de l'alumnat i els integren de manera efectiva en la seua formació.

A continuació es mostren els principals desafiaments identificats per aquest perfil:

1. FALTA DE CONEIXEMENT

84,6%

84,6 % de l'alumnat afirma que no s'han treballat els ODS ni l'A2030 en el seu cicle formatiu. La majoria no sap si els ODS tenen relació amb la seua vida diària o futura professió. També desconeixen quines activitats o projectes podrien proposar per a treballar aquests temes.

2. DESCONEXIEMENT SOBRE OBSTACLES

Quasi la totalitat de l'alumnat no sap identificar barreres per a integrar els ODS en la seua formació professional.

²¹ Esta información procede del cuestionario aplicado al alumnado de Formación Profesional en el marco del presente diagnóstico. Para más detalle, véase el anexo correspondiente.

3. NECESSITAT DE FORMACIÓ**61,5%**

61,5 % considera que la formació sobre ODS hauria de tindre més presència en el seu cicle formatiu.

4. INTERÉS LIMITAT O INCERT**53,8%**

Solo el **53,8 %** mostra interés a participar en activitats pràctiques relacionades amb els ODS.

21,1%

Un **21,1 %** no està interessat i un altre 21,1 % no ho sap.

PERFIL D'ALUMNAT UNIVERSITARI

Encara que una àmplia majoria de l'alumnat universitari²² (81,1 %) ha tingut algun contacte previ amb els objectius de desenvolupament sostenible (ODS) o l'Agenda 2030, principalment a través d'assignatures o projectes específics, la seua comprensió continua sent superficial, amb argumentacions poc sòlides sobre la seua rellevància en la vida diària i professional. Aquesta integració acadèmica parcial es reflecteix també en la percepció que els ODS haurien de tindre una major presència en la formació universitària (54,5 %). L'alumnat mostra preferència per metodologies participatives que faciliten una connexió més directa amb la realitat. No obstant això, persisteixen obstacles com la falta d'interés generalitzat entre la joventut i l'escassetat de temps per a reflexionar sobre la seua integració curricular. A més, la participació pràctica continua sent limitada, amb menys de la meitat de l'alumnat disposat a implicar-se en activitats com ara voluntariat o tallers. Aquests resultats apunten a la necessitat de reforçar la transversalitat dels ODS en l'educació superior mitjançant enfocaments pedagògics més vivencials i contextualitzats.

Els principals desafiaments identificats per aquest perfil han sigut:

1. FALTA DE PROFUNDITAT EN LA COMPRENSIÓ DELS ODS

Encara que la majoria de l'alumnat reconeix la importància dels ODS, les argumentacions oferides són considerades febles, la qual cosa indica una comprensió superficial.

2. INTEGRACIÓ LIMITADA EN EL CURRÍCULUM**60% -40%**

El 60 % de l'alumnat ha treballat els ODS dins d'altres assignatures, i només el 40 % en projectes específics, la qual cosa suggereix una falta d'enfocament estructurat i transversal.

²² Aquesta informació procedeix del qüestionari aplicat als alumnes universitaris en el marc del present diagnòstic. Per a més detalls, vegeu l'annex corresponent.

3. FALTA DE TEMPS I ESPAI EN LA FORMACIÓ ACADÈMICA

S'esmenta com a obstacle la falta de temps tant en general com específicament per a integrar els ODS en els plans d'estudi.

4. DESINTERÉS O APATIA JUVENIL

S'identifica una falta d'interés per part de la joventut com a barrera per a una major implicació en aquestes temàtiques.

5. NECESSITAT DE METODOLOGIES MÉS PARTICIPATIVES

L'alumnat prefereix enfocaments com ara debats, xarrades, treballs i conèixer històries reals, la qual cosa indica una demanda de metodologies actives i experiencials.

6. FORMACIÓ INSUFICIENT

Més de la meitat de l'alumnat considera que la formació sobre els ODS hauria de tindre més presència en els seus estudis.

7. PARTICIPACIÓ PRÀCTICA LIMITADA

45,5%-27,3%

Encara que un **45,5 %** mostra interés en activitats pràctiques, hi ha un percentatge significatiu (**27,3 %**) que no està interessat o no ho té clar, la qual cosa reflecteix una necessitat de motivació i sensibilització.

2.2. Què volem treballar? Temàtiques i ODS prioritaris

El treball d'anàlisi de recopilació de dades d'aquest diagnòstic ha permés conèixer les preocupacions, expectatives i objectius actuals quant a les temàtiques prioritàries per a treballar des de l'Educació per al Desenvolupament i la Ciutadania Global.

Tal com s'ha esmentat amb anterioritat, encara que l'Agenda 2030 continua sent un marc important de referència per a l'aplicació de l'EpCG, també sorgeixen crítiques que adverteixen d'un enfocament massa tècnic, que pot fer que perda el seu sentit polític i transformador.

A partir dels resultats del qüestionari dirigit a ONGD implicades en processos d'Educació per a la Ciutadania Global, s'identifica una forta convergència entorn de certes temàtiques que, en els pròxims anys, haurien d'ocupar un lloc central en les propostes educatives. Aquestes prioritats no sorgeixen d'una lògica únicament programàtica, sinó que responen directament als reptes socials del present, a les condicions del mateix sector i a les oportunitats que el context obri per a repensar l'EpCG des de claus transformadores.

Quant a les **temàtiques** concretes, els desafiaments actuals assenyalen clarament la necessitat de treballar amb major profunditat en:

- **Justícia social i econòmica**, com a eix transversal que travessa moltes de les preocupacions actuals.
- **Educació per a la pau**, resignificant el pacifisme en contextos de discursos bèl·lics i normalització de la violència.
- **Alfabetització mediàtica i digital** amb mirada crítica, especialment davant de la proliferació de fake news, discursos d'odi i narratives polaritzants.
- **Feminismes i perspectiva de gènere interseccional**, també en relació amb l'ús de la intel·ligència artificial i les noves tecnologies.
- **Drets humans i construcció de ciutadania inclusiva**, davant de l'avanç de discursos radicals i d'extrema dreta.
- **Crisi climàtica i justícia ecosocial**, com a demanda creixent del mateix alumnat i del context internacional.
- **Narratives alternatives i comunicació transformadora**, que permeten arribar a nous públics i disputar el sentit comú des de nous formats i llenguatges.

Aquestes temàtiques es vinculen de manera directa amb els objectius de desenvolupament sostenible (ODS) més esmentats o considerats estratègics per les entitats, especialment el **ODS 4** (educació per al desenvolupament sostenible i la ciutadania global), el **ODS 5** (igualtat de gènere), el **ODS 10** (reducció de desigualtats), el **ODS 13** (acció pel clima) i el **ODS 16** (pau, justícia i institucions sòlides).

A més, el **context polític i social** també està condicionant la manera en què es projecta l'EpCG cap al futur. Davant de l'avanç de moviments racistes, negacionistes i ultraconservadors, les ONGD reconeixen la urgència d'enfortir la dimensió **política i transformadora** de l'EpCG, i reclamen **espais per a construir estratègies conjuntes més sòlides**, que no es vegen absorbides per la lògica de les premses o les exigències administratives. Es planteja, en definitiva, una **EpCG més articulada, menys fragmentada, amb major incidència en polítiques públiques i més ancorada en les realitats que viu la joventut i la societat en el seu conjunt**.

En resum, és important extraure les necessitats i interessos de l'alumnat quant a les temàtiques i prioritats en la seua vida per a produir els impactes requerits per l'EpCG.

-
- * **Incloure els ODS que el mateix alumnat considera rellevants.**
 - * **Enfortir la formació docent amb eines pràctiques.**
 - * **Dissenyar estratègies pedagògiques participatives que connecten els ODS amb la realitat de l'alumnat (preocupacions, vivències, motivacions...).**
 - * **Incorporar els ODS de manera estructurada en tots els nivells educatius incloent-hi la Formació Professional.**
-

2.3. Com eduquem: metodologies, formats i recursos

Hi ha una àmplia demanda per part de les entitats (84 %) de **formar-se i avançar en metodologies innovadores**. Les entitats també reclamen **espais de trobada estructurats amb agents educatius**, especialment amb professorat compromés (60 %) i amb titulars de responsabilitats de l'administració pública valenciana (64 %), com els CEFIRE o direccions generals vinculades a l'educació.

Aquest tipus d'aliances són vistes com a clau per a donar sostenibilitat i coherència als projectes, i incidir en el currículum i les polítiques públiques i, quant a les temàtiques o ODS prioritaris traslladen com a necessitats formar-se i avançar en metodologies innovadores (84 %).

Aquesta necessitat està estretament lligada al propòsit de connectar millor amb l'alumnat, adaptar-se als seus llenguatges i dinàmiques, i generar experiències educatives més vives, participatives i significatives. Juntament amb això, un nombre important d'ONGD subratlla la importància d'incorporar amb més força **estratègies de mobilització ciutadana** (68%) i **habilitats comunicatives i digitals** (64%), com l'ús crític de xarxes socials, el càrrec de portaveu, el disseny gràfic o la creació de continguts (podcasts, vídeos, etc.).

Així doncs, per endinsar-nos en la diversitat de recursos, materials, campanyes, etc. d'EpCG que s'han generat des de les ONGD valencianes i, amb això, poder entendre millor quins recursos i metodologies s'han utilitzat, s'ha revisat de manera especial la web d'**Operació Rubik**²³, que és un repositori on la CVONGD reuneix materials i eines que usen diferents organitzacions socials.

L'**Operació Rubik** és una iniciativa sorgida l'any 2018 dins del grup d'Educació per al Desenvolupament i Sensibilització de la **Coordinadora Valenciana d'ONGD (CVONGD)**²⁴. Funciona com un **repositori col·laboratiu de materials educatius i de sensibilització**, una sort de "caixa d'eines" accessible al públic en general amb les 6 dimensions del "cub Rubik" que representen: comunitat educativa, metodologies innovadores, temàtiques/ODS, xarxes de participació, ONGD i reptes educatius. Operació Rubik s'ofereix per al públic en general (famílies, professionals de l'educació, entitats del tercer sector, etc.) com:

- **Col·lecció de recursos:** centralització de continguts pedagògics i didàctics des de campanyes de sensibilització fins a materials didàctics, recursos digitals i audiovisuals, tots organitzats per a facilitar el seu ús (descargables, compartibles, etc.) i integració en processos d'EpCG oferides per les organitzacions membre de la CVONGD. Aquest repositori contribueix a **impulsar la innovació en l'àmbit de l'EpCG**, en permetre la difusió d'experiències i estratègies d'èxit desenvolupades per diferents entitats. En aquest es recullen des de campanyes d'incidència i sensibilització, fins a recursos digitals i formats creatius que poden ser font d'inspiració o adaptats a noves realitats educatives.

²³ <https://rubik.cvongd.org/>

²⁴ <https://www.cvongd.org/es/>

- **Coordinació entre agents:** incentiva el treball col·laboratiu, i evita duplicitats i promou xarxes d'acció conjunta entre la comunitat educativa i les ONGD valencianes.

- **Contacte amb les ONGD valencianes:** l'accés als materials es realitza a través del formulari de contacte amb l'ONGD promotora de l'activitat, és a dir, genera la possibilitat de disposar d'un accés directe i centralitzat a materials i recursos educatius fàcilment descargables o comparatibles segons les necessitats formatives i contextuais de la persona/entitat/centre educatiu sol·licitant.

Finalment, l'Operació Rubik exerceix un paper rellevant en la **construcció d'una identitat compartida** entre les ONGD del País Valencià. Els materials disponibles estan alineats amb l'enfocament transformador i estratègic que promou la CVONGD, tal com es recull en el seu **Pla estratègic de comunicació 2022-2025**²⁵, reforçant així una narrativa comuna entorn de l'EpCG.

Durant el procés de diagnòstic, diverses persones entrevistades van destacar el valor del repositori Operació Rubik, impulsat per la Coordinadora Valenciana d'ONGD, com un **espai de referència per a l'accés a materials i recursos d'Educació per a la Ciutadania Global (EpCG)**. Es reconeix especialment el seu potencial com a eina pedagògica per a docents i tècnics/iques del sector, en reunir en un únic lloc propostes didàctiques elaborades per diverses entitats que, actualment, falta la seua actualització i foment d'un nou impuls. No obstant això, en analitzar amb major profunditat aquesta eina, emergeixen també algunes **limitacions pedagògiques** que cal tindre en compte si es desitja potenciar el seu ús i eficàcia en el futur. Una de les observacions més recurrents apunta a la **falta de sistematització educativa** de molts dels recursos. Encara que es troben activitats i unitats interessants, aquestes solen presentar-se com a propostes aïllades, **sense una seqüència didàctica clara** ni una estructura que facilite la seua integració directa en el currículum escolar. En aquest sentit, algunes persones entrevistades van assenyalar la **dificultat per a identificar quines competències o aprenentatges** es treballen amb cada recurs, o com adaptar-los a diferents nivells educatius.

Així mateix, s'evidencien diferències significatives quant a la **qualitat, enfocament i actualització** dels materials, ja que cada recurs respon a l'estil i experiència de l'entitat que l'ha elaborat. Això es tradueix en una **variabilitat conceptual i metodològica**, on algunes propostes, encara que ben intencionades, **no incorporen enfocaments actuals** com la interseccionalitat, la justícia global o els debats contemporanis sobre desinformació i discursos d'odi. Aquesta diversitat, si bé reflecteix la riquesa del sector, també planteja el **repte d'avançar cap a una major coherència pedagògica** que facilite l'ús efectiu del repositori en contextos educatius diversos.

En l'aspecte tècnic, el repositori presenta **certes dificultats de navegació i està funcionant com un espai estàtic amb falta de dinamització**. Quant a les dificultats de navegació, encara que hi ha filtres, no sempre permeten realitzar recerques precises o ajustades al context curricular. Aquesta situació es complica per al professorat que, amb temps molt ajustats i exigències normatives específiques, necessita eines fàcilment integrables en la seua planificació. A més, es detecta una **escassa presència de recursos** en valencià, així com la falta de materials accessibles o adaptats a diferents contextos de diversitat. I, quant al

²⁵ <https://www.cvongd.org/wp-content/uploads/2023/02/Plan-estrategico-Comunicacion-CVONGD-maquetado.pdf>

funcionament estàtic de la plataforma, hi ha una falta de dinamització per part de les ONGD que comportaria promoure un nou impuls que promoga l'activació i actualització de materials i recursos disponibles per a fomentar, divulgar i impactar amb l'enfocament compartit de l'EpCG.

Quant als formats, les entitats destaquen la importància d'**incorporar pedagogies vivencials**, l'art, l'oralitat, el cos o l'humor, així com metodologies pròpies de l'educació popular llatinoamericana, del feminisme comunitari... que permeten obrir la mirada i connectar amb les experiències reals de l'alumnat. Aquestes maneres d'ensenyar i aprendre no sols enriqueixen la pràctica pedagògica, sinó que també permeten que grups històricament exclosos es vegien reflectits i reconeguts. És una manera de democratitzar el coneixement, de qüestionar els marcs eurocèntrics que continuen dominant bona part dels materials educatius i de connectar amb la diversitat d'experiències presents a les aules. D'aquesta manera, es creen espais educatius més inclusius, on estudiants migrants, racia-litzats o de classe treballadora poden sentir-se representats i participants del procés d'aprenentatge.

En l'aspecte metodològic, els projectes d'EpCG destaquen per la seua orientació participativa, dialògica i inclusiva. No es tracta només de transmetre continguts, sinó de generar processos de reflexió col·lectiva, anàlisi crítica i acció transformadora. S'empren eines com l'**Aprenentatge/Servei (ApS)**, la investigació/acció participativa, el teatre social, els cinema fòrums i altres pràctiques artístiques. També és habitual l'ús educatiu i crític de les tecnologies digitals, així com el disseny de campanyes de sensibilització i incidència política, la formació d'agents multiplicadors i la producció de materials pedagògics adaptats a diferents contextos.

Així doncs, encara que es reconeix el valor inicial i la promesa de reprendre Operació Rubik com a base de recursos compartits per part de la CVONGD, el **diagnòstic suggereix que el seu impacte podria multiplicar-se** si s'acompanya d'un procés de curadoria pedagògica, amb un major sentit **didàctic**, coherència metodològica i orientació pràctica, facilitant que siguin eines vives i eficaces per a una educació transformadora, adaptació curricular, millora de l'accessibilitat lingüística i tècnica, i generació d'espais col·laboratius que dinamitzen el seu ús i evolució.

Les entrevistes amb agents clau del sector i les respostes recollides en els qüestionaris permeten identificar **oportunitats emergents** rellevants per al present i futur de l'Educació per a la Ciutadania Global al País Valencià des del punt de vista de metodologies, formats i recursos. Entre aquestes, destaca l'**ús crític i pedagògic de la intel·ligència artificial**, no sols com a eina per a l'alfabetització digital, sinó també com a via per a desmuntar mentides, identificar discursos d'odi i fomentar el pensament crític en contextos educatius diversos.

Així mateix, se subratlla la **urgència de generar noves narratives** capaces de contrarestar els discursos polaritzants, negacionistes o racistes que guanyen espai en el context actual. En aquest sentit, les entrevistes destaquen la importància d'avançar cap a estratègies comunicatives innovadores que connecten amb els codis culturals dels i les joves, i que afavorisquen la construcció de missatges alternatius des de la justícia social, la diversitat i la pau.

Aquesta situació planteja el repte de convertir l'Operació Rubik en un **espai viu i dinàmic**, que no sols conserve materials, sinó que fomenti la innovació, la participació de noves veus i l'intercanvi continu d'experiències, i es convertisca en una plataforma més interactiva, contextualitzada i adaptada als desafiaments actuals de l'EpCG.

2.4. Llums que guien: experiències inspiradores

Enmig dels desafiaments i limitacions actuals, sorgeixen també **experiències educatives que inspiren per la seua capacitat per a innovar, mobilitzar i crear aprenentatges amb vertader impacte**. En aquest apartat, recollim algunes d'aquestes iniciatives impulsades per centres educatius, ONGD i altres actors socials al País Valencià, que han aconseguit integrar l'Educació per a la Ciutadania Global (EpCG) de manera creativa, crítica i adaptada a cada context.

Donar visibilitat a aquestes pràctiques no sols ens permet reconèixer l'esforç darrere seu, sinó també **compartir models que puguem replicar-se o adaptar-se, i enfortir així una xarxa d'educació transformadora compromesa amb la justícia global**. Els exemples que presentem han sigut seleccionats a partir de les respostes al qüestionari realitzat, i reflecteixen la diversitat d'enfocaments, metodologies i públics que caracteritzen el treball en EpCG en el territori.

A continuació, es presenta una taula que organitza aquestes experiències per temàtiques clau destacant exemples de bones pràctiques. Aquesta sistematització permet identificar tendències, fortaleces i oportunitats per a continuar avançant cap a una educació transformadora, inclusiva i compromesa amb la justícia global.

TEMÀTICA

DRETS HUMANS: INFÀNCIA, DONES I PERSONES MIGRADES.

OBJETIU

Visibilitzar i defensar els drets vulnerats.

EXEMPLES DE BONES PRÀCTIQUES

- Activitats commemoratives amb enfocament participatiu (com el Dia Internacional de la Infància).
- Testimoniatsges de dones activistes per a fomentar l'empatia i la consciència crítica en joves.
- Projectes de sensibilització sobre vulneracions de drets com el de la salut, integritat i dignitat de les dones (mutilació genital femenina, situació de les dones a l'Afganistan...) o les situacions d'explotació en el treball de cures i de la llar en la societat civil.
- Seminaris sindicals amb perspectiva de gènere i justícia laboral.
- Iniciatives antiracistes en centres educatius per a promoure la inclusió.

TEMÀTICA

EDUCACIÓ TRANSFORMADORA I CIUTADANIA GLOBAL.

OBJETIU

Promoure una educació crítica, participativa orientada al canvi social.

EXEMPLES DE BONES PRÀCTIQUES

- Cursos col·laboratius sobre ODS amb participació de professorat i entitats socials.
- Jornades de reflexió per a la comunitat educativa que fomenten l'intercanvi d'experiències.
- Plataformes digitals amb recursos educatius oberts.
- Consorcis educatius que enforteixen xarxes entre entitats i centres escolars.

TEMÀTICA

JUSTÍCIA ECONÒMICA I LABORAL.

OBJETIU

Integrar la perspectiva de drets laborals en l'educació.

EXEMPLES DE BONES PRÀCTIQUES

- Seminaris i recursos audiovisuals sobre violències de gènere en l'àmbit laboral.
- Enfocaments sindicals de l'EpCG que promouen la consciència crítica sobre justícia econòmica.

TEMÀTICA

EDUCACIÓ EMOCIONAL A TRAVÉS DE L'ART PER AL COMPROMÍS SOCIAL.

OBJETIU

Utilitzar l'art i l'expressió emocional com a eines educatives.

EXEMPLES DE BONES PRÀCTIQUES

- Projectes artístics (teatre social, creació audiovisual, música, expressió corporal) que transmeten valors de justícia i solidaritat.
- Jornades de convivència per a joves afectats per crisis (com la DANA) centrades en la resiliència emocional.

TEMÀTICA

SOSTENIBILITAT, ECOFEMINISME I ALIMENTACIÓ

OBJETIU

Integrar la sostenibilitat ambiental i la justícia ecosocial en l'educació.

EXEMPLES DE BONES PRÀCTIQUES

- Materials educatius ecofeministes per a docents i comunitats educatives.
 - Transformació de menús escolars cap a models agroecològics.
 - Horts comunitaris com a espais d'aprenentatge i cohesió social.
 - Assignatures optatives en secundària sobre crisi/emergència climàtica amb enfocament ecosocial, alimentació...
-

3. LA MIRADA SINDICAL A L'EpCG

Com a agents de la cooperació internacional amb una trajectòria pròpia vinculada a la defensa dels drets laborals i la solidaritat internacionalista, **les organitzacions sindicals aporten a l'EpCG un enfocament específic i transformador.**

Des dels seus orígens, el sindicalisme ha sigut un ferm defensor dels drets humans, la solidaritat i la justícia social. El seu paper va més enllà de la defensa dels drets laborals, assumint també responsabilitats en la transformació social i mediambiental, el foment del diàleg social i la incidència política. Aquesta mirada sindical es construeix des de l'experiència col·lectiva en la lluita pels drets humans, la justícia social i el treball digne, i entén l'EpCG com una **eina per a incidir en els processos socials, polítics i educatius des d'una perspectiva crítica i emancipadora.**

L'EpCG s'alinea directament amb la consecució dels objectius de desenvolupament sostenible (ODS) de l'Agenda 2030 i els drets econòmics, socials, culturals i ambientals (DESCA). En aquest marc, l'enfocament sindical **aporta una mirada crítica i transformadora sobre les interdependències globals, situant el feminisme, els drets laborals i la justícia ambiental com a eixos fonamentals de qualsevol proposta educativa orientada al canvi.**

Aquest enfocament es reforça pel paper específic dels sindicats com a actors socials amb capacitat d'interlocució directa amb titulars d'obligacions (governos) i de responsabilitats (empreses), amb presència en els centres de treball –tan locals com multinacionals–, a través de la representació legal de les persones treballadores. Tot això dota el sindicalisme d'eines úniques i singulars per a incidir en processos educatius, polítics i socials. Exemple d'això són les experiències impulsades per la Fundació Pau i Solidaritat PV a través dels programes *Interactuem i Treball Decent*.

En el context valencià, l'EpCG ha experimentat una evolució significativa en la seua conceptualització dins de l'àmbit sindical i educatiu. Actualment, dues organitzacions sindicals exerceixen un paper destacat en la cooperació internacional: la Fundació Pau i Solidaritat PV (vinculada a CCOO PV) i l'Institut Sindical de Cooperació al Desenvolupament (ISCOD-PV) (vinculada a UGT PV). Ambdues representen a la majoria de treballadors i treballadores del territori, consolidant així una base sòlida per a la promoció d'una ciutadania global crítica, compromesa i transformadora.

3.1. L'EpCG des del sindicalisme transformador

L'EpCG, des del sindicalisme transformador, es configura com un **marc estratègic des del qual articular els reptes globals que planteja L'Agenda 2030**, atés que les organitzacions sindicals aborden, des de fa dècades, temàtiques essencials per als ODS com: l'erradicació de la pobresa i les desigualtats, la defensa del treball decent, la justícia social, la sostenibilitat ambiental, la igualtat entre dones i homes i la transició justa cap a models econòmics més equitatius, entre altres.

L'EpCG des del sindicalisme transformador aporta oportunitats concretes de formació, sensibilització i d'acció política per a incorporar una mirada pròpia i diferenciada, en el marc de l'educació formal, a través de:

- **La defensa dels drets laborals**, especialment vinculats a l'ODS 8 (treball decent i creixement econòmic) amb enfocament de gènere i de sostenibilitat ambiental.

- **La capacitat d'incidència sobre un perfil de ciutadania específic** com són els treballadors i les treballadores –organitzats o no sindicalment–, trobant en l'àmbit laboral:

- Professorat, entés com a treballador/a i com a agent multiplicador clau dins del sistema educatiu.
- Alumnat, especialment aquell que cursa estudis postobligatoris, que es forma per a integrar-se en el món laboral i als qui identifiquem com els “treballadors/es del futur”.

Per a l'EpCG són de gran interès aquests dos blocs d'incidència perquè, d'una banda, el professorat és un agent clau multiplicador de reflexió i d'incidència entre la població en l'àmbit de l'educació formal (infància, adolescència i joventut). D'altra, l'alumnat amb consciència crítica, és el futur agent de promoció de processos de transformació social.

Agenda 2030, Sindicalisme i EpCG

L'Agenda 2030 constitueix un full de ruta internacional relativament recent, no obstant això, els valors que promou han estat històricament en el centre de l'acció sindical. El moviment sindical internacional va participar activament en l'elaboració de l'Agenda 2030 i en l'establiment de determinats objectius i metes, en particular en la inclusió de qüestions lligades al treball decent.

El moviment sindical internacional –que agrupa la Central Sindical Internacional i les federacions sindicals internacionals– ha identificat sis objectius de desenvolupament sostenible prioritaris en els quals centrar els seus esforços:

- **ODS 1. Posar fi a la pobresa en totes les seues formes en el món.**
- **ODS 4. Educació de qualitat.**
- **ODS 5. Igualtat de gènere.**
- **ODS 8. Treball decent i creixement econòmic.**
- **ODS 10. Reducció de les desigualtats.**
- **ODS 13. Acció pel clima.**
- **ODS 16. Pau, justícia i institucions sòlides.**

Els sindicats no sols són actors clau per a la consecució dels ODS, sinó que també aporten una mirada crítica sobre les seues limitacions. El moviment sindical continua reivindicant condicions de vida i treball dignes, lluitant contra la precarietat, denunciant les desigualtats estructurals i apostant per una ciutadania global activa, crítica i organitzada. Aquesta labor, profundament transformadora, troba en l'EpCG un espai per a generar consciència crítica, mobilitzar la defensa col·lectiva dels drets i avançar cap a una societat més justa, equitativa i sostenible.

El paper del sindicalisme en la consecució de l'Agenda 2030 des del País Valencià

L'any 2017, la Comissió Executiva de CCOO va aprovar una resolució que reconeixia l'Agenda 2030 com un marc adequat per a la implementació de polítiques

que promoguen la igualtat i models de societat incloents amb sistemes públics de protecció per al conjunt de la població, comprometent-se a integrar les seues orientacions en les polítiques generals del sindicat, especialment en cooperació internacional. En coherència amb aquest posicionament, un any després de l'aprovació d'aquesta resolució, es va realitzar un acord de col·laboració entre la Fundació Pau i Solidaritat PV i la CS CCOO PV, que prioritza determinats ODS –com el treball decent, la reducció de les desigualtats o la igualtat de gènere–, a través de projectes com Treballat Decent en Xarxa.

Des de llavors, s'ha promogut un procés sostingut de formació i sensibilització entre afiliació, representants sindicals i estructures organitzatives, a través dels projectes d'EPCG que duu a terme la Fundació Pau i Solidaritat PV, afavorint l'apropiació crítica de l'Agenda 2030 com a eina per a la defensa dels drets humans, laborals i ambientals. Aquesta aposta continua vigent, consolidant una agenda sindical valenciana alineada amb els ODS des d'una perspectiva transformadora.

EpCG de la Fundació Pau i Solidaritat País Valencià (FPSPV)

La Fundació Pau i Solidaritat PV, com a organització no governamental de cooperació al desenvolupament vinculada a la Confederació Sindical de CCOO PV, estableix com a objectiu principal en els seus Estatuts el foment de la pau i la solidaritat en el món. Per a això, aposta per l'enfortiment de les organitzacions de treballadors i treballadores, canalitzant la solidaritat del moviment sindical valencià i posant la seua experiència i capacitat professional al servei del desenvolupament global. Una de les vies fonamentals per a aconseguir aquestes finalitats és la sensibilització i l'educació en drets econòmics, socials, culturals i ambientals, amb especial atenció als drets laborals.

La FPSPV entén l'Educació per a la Ciutadania Global com un procés educatiu transformador que busca formar una ciutadania crítica, corresponsable i participativa, especialment en l'àmbit sindical, amb capacitat d'incidir en la transformació social cap a un model més just, equitatiu i sostenible. Es fonamenta en els drets humans, la justícia social i ambiental, i els objectius de desenvolupament sostenible (Agenda 2030).

Des d'aquesta mirada, articula la seua intervenció entorn de dos grans eixos de treball: d'una banda, les accions dirigides a centres educatius (línia d'educació formal) i, d'altra banda, les intervencions orientades a centres de treball (educació no formal) on s'aposta per la formació i sensibilització de treballadors i treballadores com a agents clau de transformació social.

Els projectes i intervencions desenvolupats en els últims anys, que es desenvolupen en els apartats següents, reflecteixen aquesta aposta per una EpCG amb perspectiva sindical, crítica i transformadora.

EpCG de la xarxa Paz y Solidaridad

La incorporació de l'Agenda 2030 en el treball en EpCG de la xarxa de fundacions Paz y Solidaridad (Fundacions de cooperació de la Confederació Sindical de Comissions Obreres) és permanent i alimenta la consecució de la primera fi dels seus Estatuts: fomentar la pau i la solidaritat en el món a través, per a i amb les organitzacions de treballadors/es.

La xarxa Paz y Solidaridad s'articula a través de les següents organitzacions presents en diferents territoris de l'Estat espanyol: Catalunya, País Valencià, Euskadi, Navarra, Andalusia i Madrid amb una línia comuna de treball: l'àrea d'educació i sensibilització.

L'anàlisi de les causes estructurals d'un món injust, que afecta d'una manera molt directa les treballadores i els treballadors té un nombre important d'experiències d'aplicabilitat de l'EpCG amb perspectiva sindical com són:

- Escape room ODS de Catalunya.
- Festa dels Drets.
- Recursos pels equips docents de conscienciació en drets humans i drets a la infància.
- Agenda Sindical 2030

Per al cas concret de la Fundació Pau i Solidaritat PV, els programes d'educació es basen en una àmplia trajectòria que combina la coherència ideològica amb la innovació educativa. La seua principal fortalesa resideix en la construcció d'una proposta educativa amb forta identitat política i pedagògica, integrant l'enfocament sindical, la defensa del treball decent i la justícia social en l'àmbit educatiu valencià. Aquesta coherència entre pràctica i discurs és essencial i li confereix legitimitat davant diversos actors. Per aquest motiu, s'identifiquen a continuació les anàlisis dels dos grans programes d'EpCG de la FPSPV:

3.2. INTERACTUEM: una aposta educativa amb alma sindical

El **programa INTERACTUEM**, impulsat per la Fundació Pau i Solidaritat PV, es basa en una **visió transformadora alineada amb el sindicalisme de base, considerant al professorat com a agent clau de canvi**. Aquest programa s'ha implementat en Educació Primària, Secundària, Formació Professional (FP) i Universitat, espais essencials per a formar a les futures generacions. El seu enfocament promou la reflexió i l'acció per a generar transformacions des de valors humans i realitats globals diverses, amb èmfasis en drets humans, igualtat, sostenibilitat i pau.

INTERACTUEM va sorgir amb una línia internacionalista vinculada a brigades sindicals i va evolucionar cap a la producció de materials didàctics i la formació docent. El programa ofereix recursos didàctics perquè el professorat introdueixca en el currículum temes com ara desigualtat, globalització, drets laborals i consum responsable, fomentant una anàlisi crítica i transformador en l'alumnat. L'acolliment del programa ha variat segons l'etapa educativa: alta en Infantil i Primària, menor en Secundària, millorada en FP gràcies a la personalització, i estructurada en la Universitat, especialment en la formació del professorat.

La web Interactuem²⁶ pretén ser una eina clau que proporciona recursos en línia, difon activitats educatives i permet la participació i revisió contínua de materials basats en avaluacions pràctiques.

Aquest diagnòstic naix de la necessitat de repensar el programa Interactuem com a essencial per a enfortir l'EpCG i adaptar-la a les noves demandes d'un entorn postpandèmic, marcat per la digitalització i nous desafiaments socials. Per aquest motiu, a continuació es detallen les anàlisis de part de les propostes de l'Interactuem:

²⁶ Interactuem a l'escola

Docents que transformen: el valor afegit del seminari

Un aspecte que mereix especial atenció dins del recorregut del programa INTERACTUEM és la consolidació del Seminari d'Educació i Cooperació per al Desenvolupament entre 2008/09 i l'any 2017. Aquests seminaris es diferenciaven pel seu treball continu amb docents, centrat en la formació, cocreació de materials didàctics i estratègies adaptades al context i necessitats de l'alumnat, alineades amb l'educació per al desenvolupament i la ciutadania global. El seminari va deixar de funcionar per falta de finançament, la qual cosa va portar a la seua desarticulació. Actualment hi ha l'aposta de reactivació i generació d'una xarxa de professorat que contribuísca al potencial transformador ja demostrat amb anterioritat²⁷.

El seu enfocament transformador va permetre generar recursos educatius contextualitzats, enfortint l'apropiació docent, la contextualització curricular i la sostenibilitat de les intervencions, i és reconegut com una bona pràctica.

Interactuem amb els recursos didàctics

Quant als materials elaborats pel mateix programa INTERACTUEM, es destaca la vigència dels materials d'infantil i primària amb la impossibilitat de replicar-los en altres etapes educatives com FP i universitat. **Els recursos didàctics s'han elaborat per etapes educatives:**

- **Infantil i Primària**, s'ofereixen guies com “*Una altra infància en aquest món*”, junt a quaderns d'activitats, exposicions fotogràfiques i contes com *Chavela i Rai*. Aquests materials aborden realitats com el treball infantil o les condicions de vida a Mesoamèrica, i contenen orientacions tant per al professorat com per a l'alumnat.
- **Secundària i Formació Professional**, el programa inclou un quadern didàctic general, exposicions tipus roll-up sobre treball infantil, vídeos amb guies – com *Correspondències o Cròniques audiovisuals* – que articulen narratives de connexió amb centres del Sud mitjançant materials audiovisuals i activitats de reflexió.

De manera genèrica, el programa Interactuem genera propostes didàctiques basades en metodologies actives, participatives i basades en el diàleg a través de la tipologia d'activitats següent:

- **Col·leccions temàtiques** com ara exposicions, contes dramatitzats, quaderns de reflexions i microvídeos.
- **Activitats participatives** en les quals l'alumnat dialoga, reflexiona, se sensibiliza i s'apropia dels continguts, afavorint la construcció d'aprenentatges transformadors.
- **Formació i acompanyament docent**, amb sessions inicials de coordinació, seguiment durant l'execució i trobades d'avaluació conjunta entre l'equip tècnic i el professorat.

Repensem Interactuem

Una de les fortaleces més destacades del programa INTERACTUEM és la seua **solidesa política i educativa**, fruit d'una trajectòria coherent entre el que proposa i el que posa en pràctica. Ha aconseguit consolidar una proposta amb segell propi, en la qual s'entrellacen l'enfocament sindical, la promoció del treball decent i el compromís amb la justícia social. Aquesta alineació entre principis i acció li dona una gran credibilitat i ho posiciona com una referència dins de l'àmbit de l'educació per a la ciutadania global.

²⁷ En la pàgina web www.interactuem.org, el professorat té accés al contacte amb la FPSPV si li genera interès participar en la xarxa educativa per l'EPCG (pàgina web en procés d'actualització. Data juliol 2025)

Malgrat aquestes forteses destacades com la varietat de recursos adaptats a diferents nivells educatius, la formació acompanyada i les avaluacions participatives, així com un enfocament clar en ciutadania global, sindicalisme solidari i drets laborals, l'anàlisi també identifica alguns reptes com: innovació en l'elaboració de recursos pedagògics promovent els formats audiovisuals, l'accessibilitat, implementació de noves metodologies per a etapes educatives formals superiors (secundària, cicles formatius, FP, universitat) i no formals (àmbit laboral i sindical) i prioritització d'aquestes etapes formatives, entre altres. D'aquesta anàlisi de necessitat de repensar el programa sorgeix el programa Repensem Interactuem amb un objectiu principal: conèixer i saber les necessitats de l'EpCG al País Valencià per a socialitzar els resultats i adaptar les accions al context actual.

3.3. Treball digne i educació formal: l'eix “Treball Decent”

Des del mes de març passat està en marxa la IV edició del programa **“Treball Decent en Xarxa”**, una iniciativa d'educació i sensibilització per a la ciutadania global impulsada per FPSPV i que es desenvoluparà durant els dos anys següents, la qual cosa es basa en l'experiència dels tres programes anteriors iniciats l'any 2018 i reafirma el compromís de FPSPV per **incorporar el treball decent, els drets humans i ambientals i l'Agenda 2030 en l'acció sindical quotidiana amb una mirada feminista, global i transformadora.**

El programa “Treball Decent IV: cap a una ciutadania global crítica que promoga el desenvolupament humà sostenible” té com a objectiu principal: enfortir les capacitats de la classe treballadora organitzada del País Valencià des de les diferents accions d'anàlisi, comprensió i acció davant de les desigualtats globals des dels seus centres de treball.

La primera edició del programa sorgeix de la necessitat de disposar d'espais necessaris formatius per a la classe treballadora organitzada amb voluntat de transformació. Aquests espais formatius estan pensats des de la promoció participativa de reflexió col·lectiva, assumpció de responsabilitats i actuació en favor d'un treball digne que situe la vida i el planeta en el centre. Aquesta falta de formació específica i d'eines útils dificulta que el sindicalisme puga fer el paper que li correspon en la implementació, el seguiment i l'exigència del compliment de l'Agenda 2030 i les seues metes i el programa Treball Decent incideix sobre aquest buit des dels seus orígens.

El programa **Treball Decent de formació impulsat des de Fundació Pau i Solidaritat PV es proposa: reforçar les capacitats dels i les titulars de drets i responsabilitats organitzades en el territori valencià** per a avançar en el compliment de l'ODS 8 (treball decent), **i contribuir així de manera activa a la defensa dels drets humans i ambientals (ODS 13), la reducció de les bretxes de gènere (ODS 5) i la lluita contra les desigualtats (ODS 10), tant a escala local com global.**

Per aconseguir-ho, s'han dissenyat processos formatius pràctics i accessibles, pensats perquè les persones sindicalistes puguen incorporar de manera directa els continguts al seu dia a dia, ja siga en els centres de treball o en la seua activitat sindical. Les formacions giren entorn de tres grans blocs:

- Bloc 1: com defensar i promoure el treball digne;
- Bloc 2: com entendre l'Agenda 2030 i els ODS i aterrar-los en la pràctica quotidiana; i

• Bloc 3: què significa la diligència deguda en drets humans i ambientals, una eina que permet exigir responsabilitats a les empreses, tant ací com als països del Sud global, pel respecte efectiu dels drets.

Durant les diferents edicions del programa s'han creat i recopilat eines i recursos útils amb un enfocament feminista, global (Nord-Sud) i, per descomptat, sindical. Entre aquests:

- Una guia per a entendre els ODS des d'una mirada sindical, per a donar a conèixer com afecten al treball i als sindicats.²⁸
- Una guia sobre la diligència deguda en drets humans, com a eina per a la lluita sindical pel treball decent.²⁹
- Una guia específica pensada per a petites i mitjanes empreses valencianes, on s'explica com aplicar la diligència deguda en temes de drets humans i medi ambient.³⁰
- Un informe que analitza, amb mirada feminista i sindical, el grau de compliment dels ODS al País Valencià.
- I una bibliografia amb informes, articles, vídeos, pel·lícules i documentals per a continuar aprenent i reflexionant.³¹

I el procés de la IV edició del programa, Treball Decent realitzarà 14 activitats que combinen la formació, la investigació, la sensibilització i la mobilització social. Entre aquestes destaquen:

- La generació de nous materials de sensibilització i guies sindicals adaptades a les federacions i sectors específics.
- Un nou itinerari formatiu per a enfortir les capacitats de treballadors i treballadores representants sindicals i delegats i delegades sobre l'Agenda 2030, els DESCA i la diligència deguda en drets humans i ambientals.
- La realització d'una Escola de Formació juntament amb Joves CCOO PV, un espai per a l'aprenentatge, la reflexió i l'acció des d'una mirada sindical, feminista i internacionalista.
- Exposició sobre el sistema de la kafala per a denunciar la vulneració de drets laborals de persones migrants.
- La producció d'un vídeo documental a Guatemala de la mà de CODECA que visibilitzaran la lluita de les dones defensores comunitàries de drets humans, laborals i ambientals davant de la seua vulneració.
- Una campanya comunicativa amb materials audiovisuals, difusió en les xarxes socials i accions itinerants per tot el territori valencià.

²⁸ https://pauisolidaritat.pv.ccoo.es/ficheros/documentos/Informe_Sindical_de_los_ODS_en_el_Pais_V_alenciano.pdf

²⁹ <https://pazysolidaridad.ccoo.es/92d1ca1baaa957154d49fefc67fa0078000001.pdf>

³⁰ [https://www.observatoriodeltrabajo.org/ficheros/documentos/GUIADHHCAS\(1\).pdf](https://www.observatoriodeltrabajo.org/ficheros/documentos/GUIADHHCAS(1).pdf)

³¹ <https://www.youtube.com/channel/UCaV6jqy4GN7td8eCHp-3YEA/videos>

4. MIRAR AMB ELS ULLS CRÍTIQS PER A PODER CRÉIXER

4.1. Reptes i tendències emergents de l'EpCG al País Valencià

L'EpCG valenciana té una llarga trajectòria que l'avalua. El moment actual exigeix no sols sostindre el construït, sinó també reinventar-lo. Per a això, serà imprescindible combinar memòria i creativitat, rigor i emoció, compromís institucional i participació ciutadana. Només així serà possible que l'EpCG continue sent una eina viva per a imaginar i construir futurs més justos, feministes, ecològics i democràtics.

El panorama actual de l'EpCG al País Valencià presenta un conjunt de condicions favorables que permeten albirar oportunitats reals per a la seua consolidació i expansió. Es troba en un moment de redefinició, travessada per múltiples desafiaments estructurals i, al mateix temps, per l'emergència de noves oportunitats que poden enfortir el seu potencial transformador. Aquest procés es dona en un context marcat per crisis superposades com són: la climàtica, democràtica, econòmica i de cures, que interpel·len profundament al model educatiu i exigeixen enfocaments més crítics, interseccionals i compromesos amb la justícia global.

Un dels reptes més rellevants continua sent la **institucionalització efectiva de l'EpCG en el sistema educatiu formal**, especialment en nivells com la formació professional i la universitat. Si bé el marc normatiu (LOMLOE, Estratègia valenciana d'EpCG, Agenda 2030) legitima la seua integració curricular, la pràctica quotidiana evidencia una implementació fragmentada, molt dependent del compromís individual de certs docents o de projectes puntuals impulsats des de les ONGD. A això se suma una **sobrecàrrega de tasques i responsabilitats** en els centres que limita el temps i l'energia disponible per a planificar, avaluar i sostindre propostes transformadores.

Un altre desafiament estructural és el **dèficit de formació específica i pràctica del professorat**, que moltes vegades s'enfronta a conceptes i enfocaments nous sense l'acompanyament pedagògic necessari. Aquesta situació s'agreuja en etapes educatives com l'FP, on els plans formatius estan fortament orientats al mercat laboral i resulta més difícil connectar els continguts globals amb la realitat de l'alumnat. A això s'afeg la necessitat d'adaptar metodologies, llenguatges i materials a les inquietuds, codis i experiències de la joventut actual, incorporant-hi enfocaments més vivencials, creatius i digitalment accessibles.

Quant a les **tendències emergents**, s'identifica una creixent demanda per part de les entitats i agents educatius d'avançar cap a **metodologies actives, col·laboratives i contextualitzades**, que generen processos de coaprenentatge reals entre professorat, alumnat i comunitat. Guanyen protagonisme eines com la investigació/acció, l'aprenentatge/servei, l'ús crític de l'audiovisual, les tecnologies digitals amb mirada ètica, o la incorporació de sabers de moviments socials com el feminisme, l'antiracisme o l'ecologisme.

També es consolida la necessitat de treballar des d'una **mirada interseccional**, que visibilitze i combata les múltiples formes d'opressió que travessen a la joventut (gènere, raça, classe, orientació sexual, diversitat funcional, situació administrativa...), i que aposte per una educació que represente, escolte i potencie les veus històricament silenciades. Això implica superar una visió neutral o tècnica de l'EpCG, per a reconèixer la seua dimensió profundament política i el seu paper en la construcció de ciutadania crítica.

En paral·lel, s'amplia el reconeixement del valor de l'EpCG més enllà de l'àmbit escolar, connectant cada vegada més amb processos comunitaris, sindicats, espais de cultura crítica o xarxes juvenils. Aquesta tendència apunta cap a una **EpCG global**, que articula el local i el global des d'una comprensió situada dels drets, les cures, la justícia social i la sostenibilitat de la vida.

En aquest escenari, una de les claus serà avançar cap a **aliances estructurals entre ONGD, centres educatius, administracions públiques i moviments socials**, que permeten donar sostenibilitat, coherència i escala a les propostes existents. La cooperació descentralitzada al País Valencià ofereix un marc idoni per a això, però requereix polítiques públiques valentes, coherents i participatives.

En el pla institucional, el **marc normatiu i el discurs global actual** ofereixen un context polaritzat per a la integració de l'EpCG en el sistema educatiu. El marc normatiu incorpora la inclusió de conceptes com ara sostenibilitat, igualtat o treball decent en els currículums oficials, així com la referència explícita a l'Agenda 2030, legitimen la seua incorporació a les aules i obrin noves possibilitats d'intervenció mentre que el discurs global actual no està exempt de riscos. En concret, sobre l'Agenda 2030 cal assenyalar que, encara que es manifesten els pols oposats "a favor" i "en contra", sí que ha generat una narrativa compartida entre les entitats del tercer sector, educatiu i social que pot ser aprofitada com a eina d'entrada en els centres educatius, socials, culturals i de treball. L'ODS 8, en particular, ha permés treballar l'enfocament sindical de forma estructurada, especialment en mòduls com ara formació i orientació laboral (FOL).

A més, la **digitalització es presenta com una oportunitat pedagògica** de gran valor. Plataformes com ara Operació Rubik i l'ús de recursos audiovisuals permeten adaptar les propostes a diferents contextos i arribar a zones rurals o amb menor presència d'ONGD, i ampliar així l'abast de l'enfocament. Les innovacions en digitalització ofereixen un potencial d'elaboració de materials didàctics amb alt nivell de creativitat tant per part de les persones participants com dels equips formatius i, per això, una possibilitat real de renovació constant de materials educatius i de possibilitats d'accés des de les àrees socioeducatives a aquestes plataformes de comunicació digital, creació audiovisual o incorporació de llenguatges accessibles i d'impacte a la joventut.

En termes socials, s'observa un **interés creixent per la justícia global** entre les noves generacions, especialment en relació amb temes com el feminisme interseccional, la crisi climàtica o els drets laborals i una necessitat creixent de reivindicar els valors que ens interpel·len per a generar realitats amb justícia social sense manipulació ni de contingut ni de continent.

Finalment, un dels reptes estratègics més rellevants és obtenir **finançament sostenible i continuat de les administracions públiques** que impulsen i afavorisquen els processos d'aprenentatge, sensibilització i moviment en pro de la justícia social. Aquest repte ha generat la recerca de fons en convocatòries europees com una finestra d'oportunitat en l'àmbit de les ONGD valencianes, alhora que una necessitat de consolidar aliances sòlides entre el sector com a requisit indispensable per a accedir a aquests fons.

En conjunt, aquests elements configuren un escenari amb un alt potencial per a l'enfortiment de l'EpCG, sempre que s'aborden amb visió estratègica i s'aprofiten les sinergies que hi ha entre els àmbits educatius, socials i institucionals.

4.2. Fractures estructurals: el que ens limita

Malgrat el potencial transformador de l'EpCG i de les experiències consolidades en el territori valencià, persisteixen una sèrie de limitacions estructurals que dificulten la seua implementació sostinguda i la seua expansió. Aquestes fractures no sols afecten l'operativitat dels programes, sinó que també comprometen la seua capacitat de generar canvis profunds i duradors en el sistema educatiu.

Un dels obstacles més rellevants és la **falta de dignificació del treball docent**, que es tradueix en una sobrecàrrega burocràtica, escassetat de temps i escàs reconeixement institucional. Aquesta situació limita la implicació del professorat en propostes d'EpCG, especialment en contextos on es requereix una dedicació extra per a aplicar metodologies actives i transformadores.

A això se suma la **dependència del finançament públic i la lògica de projectes curts**, que impedeix una planificació estratègica a llarg termini. La inestabilitat financera exposa les iniciatives més crítiques als vaivens polítics, i dificulta la seua continuïtat i consolidació.

Un altre aspecte que preocupa és **l'absència d'una estratègia sectorial compartida**, que genera discontinuïtats en les línies de treball i afebleix la capacitat d'incidència col·lectiva. Aquesta falta d'articulació es reflecteix també en la fragmentació del sector i la competència per recursos, on múltiples ONGD desenvolupen propostes sense suficient coordinació, la qual cosa provoca solapaments i redueix la visibilitat de l'impacte conjunt.

La **cobertura territorial desigual** és una altra fractura significativa. En zones rurals o en nivells educatius com ara Formació Professional i Universitat, la presència de l'EpCG és limitada, i la seua adaptació curricular s'enfronta a contextos més rígids. Això impedeix que l'enfocament transformador arribe de manera equitativa a tot l'alumnat.

La inestabilitat docent i les resistències generacionals dificulten l'arrelament de projectes transformadors. La rotació constant del professorat, especialment en secundària i FP, juntament amb la preferència per metodologies tradicionals en alguns sectors, limita la continuïtat i la innovació educativa.

A més, es detecta la necessitat d'establir marcs de referència compartits entre el sector social i l'educatiu sobre conceptes, tendències i reptes com: **la incorporació de la mirada interseccional, decolonial o ecofeminista ja que, la discontinuïtat o incoherències de discursos davant l'alumnat provoca una sobrecàrrega al professorat** amb un elevat compromís ideològic per la necessitat de promoure aquests continguts amb la suficient profunditat, qualitat metodològica, contextualització dels continguts i capacitat de generació de propostes atractives alhora que la societat (i com a reflex vivencial: els centres educatius o els centres laborals) estan vivint una bretxa narrativa d'elevat impacte en les realitats socials i educatives.

La polarització política i la proliferació de discursos reaccionaris, com el "pin parental" o el rebuig al feminisme, amenacen la legitimitat de les propostes crítiques en l'àmbit educatiu. Aquesta tensió ideològica pot generar resistències tant en el professorat com en les comunitats educatives.

L'afebliment del teixit social i comunitari, l'auge de narratives contràries a l'EpCG (discursos negacionistes del canvi climàtic o antimigració en xarxes socials),

així com la possible retirada de suports institucionals (en un context polític canviant), poden posar en risc tant la sostenibilitat financera com la legitimitat social de l'EpCG. La falta de contrapesos polítics o socials davant aquests retrocessos agreuja aquest risc.

L'avaluació superficial i la falta de seguiment a llarg termini també representen una feblesa estructural. L'ús de qüestionaris immediats no permet mesurar canvis profunds ni demostrar l'impacte real de l'EpCG en el professorat, l'alumnat o els centres. Aquesta manca limita la capacitat del sector per a aprendre dels seus processos i ajustar les seues metodologies. No s'han desenvolupat mecanismes per a avaluar l'impacte en l'entorn educatiu (com ara canvis en el projecte educatiu del centre, integració en programació didàctica o implicació a llarg termini del professorat). Aquesta manca limita la possibilitat de demostrar amb evidència sòlida la rellevància transformadora de l'EpCG, i afebleix els arguments a favor de la seua incorporació estructural en polítiques educatives. A més, restringeix la capacitat de les pròpies ONGD d'aprendre dels seus processos i ajustar les metodologies per a maximitzar la seua efectivitat. Disposar de sistemes d'avaluació més robustos, col·laboratius i ètics seria clau per a avançar cap a una EpCG sostenible, pertinent i arrelada en els territoris.

Fractures limitants del programa Interactuem:

Una de les principals fractures del programa Interactuem és la **difficultat per a mantindre una línia metodològica sòlida i adaptada als diferents nivells educatius**, especialment en Formació Professional i Universitat. En el cas de la FP, malgrat un bon acolliment inicial, s'evidencien mancances importants quant a materials específics i estratègies ajustades als diferents cicles, la qual cosa limita la sostenibilitat del projecte en el temps.

També cal assenyalar la **falta de continuïtat en l'articulació entre l'àmbit sindical i els centres educatius**, a pesar que aquesta connexió representa el cor de la proposta. Si bé hi ha experiències valuoses i persones clau que sostenen el vincle, no s'ha aconseguit consolidar una estructura estable que garantisca presència i incidència en tots els nivells educatius. L'alta rotació del professorat, la sobrecàrrega de tasques i la inestabilitat de molts equips docents dificulten la consolidació d'una comunitat educativa compromesa amb aquesta línia de treball.

En el cas del programa sobre **Treball Decent**, malgrat el seu enfocament innovador i la seua coherència amb els ODS, continuen havent-hi obstacles per a consolidar una **formació sindical sòlida en drets humans i ambientals**. Falta una estructura estable que done continuïtat als processos formatius i que permeta aplicar els continguts de manera pràctica en els centres de treball.

Aquest diagnòstic revela que, malgrat la trajectòria i el compromís demostrat, perquè l'EpCG puga consolidar-se com una eina educativa amb vertader impacte social, és imprescindible **dignificar el treball docent, consolidar una estratègia compartida amb vincles efectius entre ONGD, sector educatiu, sindicats i moviments socials, professionalitzar els equips, reforçar el suport institucional, apostar per aliances estratègiques que multipliquen l'impacte i la sostenibilitat de l'enfocament EpCG i blindar políticament i financerament les propostes transformadores. Només així serà possible avançar cap a una EpCG sostenible, arrelada i amb capacitat real de transformació social. S'observa un risc de buit polític de l'Agenda 2030**, on l'ús tecnocràtic i despolititzat dels ODS pot neutralitzar el potencial crític de l'EpCG, i convertir-la en un discurs superficial sense capacitat transformadora.

5. TANCAR PER A OBRIR: CONCLUSIONS I FULL DE RUTA COMPARTIT

5.1. Recomanacions i full de ruta per a nous projectes educatius transformadors

En un context global marcat per desigualtats persistents, crisis ecològiques i transformacions laborals, resulta imprescindible que les ONGD, el professorat i les institucions educatives actuen de manera coordinada i estratègica. Aquestes **recomanacions** sorgeixen de l'anàlisi de necessitats i oportunitats detectades en diversos territoris i sectors, i busquen **orientar el disseny de projectes educatius** amb enfocament transformador. Es prioritza una educació crítica, inclusiva i compromesa amb els drets humans, la justícia social i la sostenibilitat, que articule el que és local amb el global i promoga la participació activa de tots els actors implicats.

RECOMANACIÓ 1

DISSENY PEDAGÒGIC INTEGRAL

Enfocament educatiu que articule de manera coherent els continguts, metodologies, valors i actors implicats en el procés d'ensenyament i aprenentatge, amb l'objectiu de formar persones crítiques, compromeses i actives en la transformació del seu entorn local i global.

FULL DE RUTA

- Articular la teoria del canvi: Definir el canvi final desitjat, precondicions, rutes d'acció i indicadors clars.
- Integrar educació formal, no formal i informal: Dissenyar itineraris mixtos (presencial + online) amb metodologies vivencials.
- Enfocament basat en drets i ecojustícia: Incorporar els DESCA i la sostenibilitat en continguts, metodologies i llenguatge.
- Augmentar la implicació de la comunitat educativa en el seu conjunt.
- Transversalitzar l'EpCG i els ODS en el currículum de manera realista, en totes les assignatures des d'enfocaments crítics i decolonials.
- Reforçar la formació especialitzada per a docents i equips tècnics; creació de xarxes temàtiques entorn de l'FP, l'economia de les cures o la transició ecosocial; i major integració amb estratègies sindicals globals.

EXEMPLES

Generació d'un projecte d'educació secundària que parteix d'una unitat didàctica sobre consum responsable (ODS 12), enllaçat amb visites a cooperatives de comerç just locals i sessions de treball en aula, i que culmina en una campanya de sensibilització creada per l'alumnat.

RECOMANACIÓ 2

METODOLOGIES PARTICIPATIVES I CRÍTIQUES

Situar l'alumnat com a protagonista actiu de l'aprenentatge, promovent la reflexió, el diàleg i l'acció transformadora davant de les injustícies socials, ambientals i econòmiques.

FULL DE RUTA

- Promoure l'aprenentatge horitzontal i col·lectiu a través de metodologies actives: Aprenentatge basat en projectes (ABP) amb enfocament ecosocial, aprenentatge i servei (ApS).
- Fomentar la reflexió crítica, l'acció col·lectiva i el protagonisme de l'alumnat: Teatre de l'oprimit, cercles de diàleg i reflexió.
- Incorporar investigació i acció participativa i avaluació contínua orientada a l'aprenentatge. Investigació i acció participativa, dinàmiques de simulació i jocs de rols, testimoniatges vivencials i narratives personals, mapes de poder i anàlisis de conflictes. Avaluar els productes de l'alumnat com a possibles eines didàctiques.

EXEMPLES

Implementació d'un procés d'aprenentatge i servei on l'alumnat d'FP col·labora amb una organització local per a elaborar propostes sobre ocupació juvenil digna, que després presenten a representants sindicals i polítics.

RECOMANACIÓ 3

CONTEXTUALITZACIÓ I ADAPTABILITAT

Adaptació dels continguts, metodologies i enfocaments educatius a la realitat social, cultural, econòmica i ambiental de l'entorn en el qual es desenvolupa l'aprenentatge. L'adaptabilitat es refereix a la capacitat del sistema educatiu i de les metodologies emprades per a ajustar-se a les necessitats, ritmes, interessos i contextos diversos de l'alumnat i dels espais educatius.

FULL DE RUTA

- Crear materials educatius adaptats a cada nivell, territori i realitat local.
- Usar formats accessibles i creatius: Infografies, vídeos, podcasts, teatre comunitari, etc.
- Dissenyar propostes amb enfocament interseccional (gènere, medi ambient, DH).
- Flexibilitat en els continguts i activitats per a respondre a la diversitat (cultural, lingüística, funcional, emocional).
- Reutilització de treballs de l'alumnat com a recursos didàctics.

EXEMPLES

Disseny de materials específics per a treballar EpCG en aules multinivell rurals, incloent-hi dinàmiques visuals, continguts adaptats a la realitat agrícola local i narratives audiovisuals accessibles per a diferents nivells de comprensió.

RECOMANACIÓ 4

ALIANCES ESTRATÈGIQUES I TREBALL EN XARXA

Col·laboracions planificades entre diferents actors (organitzacions socials, centres educatius, administracions públiques, sindicats, universitats, moviments socials, etc.) que comparteixen objectius comuns entorn de l'educació transformadora. El treball en xarxa és una forma d'organització horitzontal i col·laborativa entre múltiples actors que comparteixen experiències, recursos i aprenentatges per a enfortir l'educació per a la ciutadania global des de la diversitat de contextos.

FULL DE RUTA

- Establir xarxes amb centres educatius, sindicats, ONGD, moviments socials i administracions públiques amb objectius i interessos comuns.
- Promoure aliances amb contraparts i universitats per al desenvolupament de projectes conjunts.
- Coordinar millor l'acció de les ONGD per a evitar la saturació de propostes i ampliar el seu impacte.
- Crear taules territorials per a la planificació conjunta i convenis marc per a projectes binacionals.
- Transferir capacitats al territori per a assegurar la sostenibilitat i replicabilitat.
- Reforçar aliances entre ONGD i administracions per a garantir continuïtat.
- Plataformes digitals de recursos compartits (com Interactuem.org).
- Espais de formació i reflexió conjunta entre professorat, activistes i organitzacions.
- Enfortir una xarxa de col·laboració amb joves sindicalistes i professorat compromés, que contribuïska a sostindre el projecte en el temps.

EXEMPLES

Creació d'una xarxa de centres educatius en tres comarques de l'interior valenciana que, en col·laboració amb ONGD i CEFIRE, desenvolupen projectes conjunts sobre canvi climàtic i justícia global, compartint els seus resultats a través d'una plataforma col·laborativa.

RECOMANACIÓ 5

DIMENSIÓ GLOBAL Y SINDICAL

La dimensió sindical i el treball en xarxa s'entrellacen per a enfortir una educació crítica, transformadora i compromesa amb els drets socials i laborals.

FULL DE RUTA

- Enfortir l'educació sindical amb enfocament internacionalista.
- Connectar l'aula amb el món laboral i sindical, integrant continguts sobre treball digne, justícia global i ciutadania.
- Promoure la comprensió dels efectes de les polítiques globals en el local.

EXEMPLES

Creació de tallers cofacilitats per sindicalistes i ONGD en instituts d'FP sobre drets laborals en el tèxtil, connectant l'experiència de treballadors/es de Bangladesh amb els hàbits de consum locals de l'alumnat mitjançant dinàmiques de simulació.

RECOMANACIÓ 6

INNOVACIÓ I ABAST

Els conceptes d'innovació i abast són essencials per a transformar els processos educatius i ampliar el seu impacte social.

FULLA DE RUTA

- Prioritzar la innovació educativa per a arribar a grups de difícil accés (zones rurals, joves amb baixa escolarització, col·lectius en situació de vulnerabilitat).
- Projectes que combinen expressió emocional, convivència i justícia social.
- Usar campanyes trans mèdia i mitjans comunitaris per a sensibilització i participació.
- Incorporar testimoniatges i veus del Sud global en els continguts.
- Enfocaments interseccionals: que integren gènere, raça, classe, ecologia i drets humans en l'anàlisi educativa.
- Creació d'assignatures optatives sobre emergència climàtica i alimentació en instituts.
- Disseny de recursos accessibles i contextualitzats: materials que connecten amb la realitat de l'alumnat i fomenten la reflexió crítica.
- Participació de l'alumnat en el disseny de l'aprenentatge: cocreació de continguts i activitats.
- Ús de plataformes digitals i xarxes col·laboratives: per a compartir experiències, recursos i bones pràctiques que amplien l'accés a recursos educatius amb enfocament transformador.
- Xarxes d'entitats que promouen l'educació per a la ciutadania global en l'àmbit formal i sindical.

EXEMPLES

Elaboració d'un projecte en centres d'educació de persones adultes (EPA) que combina narració oral i vídeos curts amb testimoniatges de dones migrants, utilitzats com a punt de partida per a reflexionar sobre l'ODS 5 i la interseccionalitat.

RECOMANACIÓ 7

SOSTENIBILITAT Y EVALUACIÓ

Els conceptes de sostenibilitat i avaluació són fonamentals per a garantir que els processos educatius siguin duradors, coherents i transformadors al llarg del temps.

FULLA DE RUTA

- Planificar des de l'inici la continuïtat postsubvenció i l'alliberament de materials amb llicències obertes (CC).
- Incloure indicadors de procés i resultat, i ajustar les intervencions en temps real.
- Crear espais de reflexió interna i formació contínua (ecopràctiques, economia feminista, etc.).
- Processos a llarg termini més enllà de projectes puntuals, es busca generar canvis estructurals en la cultura educativa.
- Coherència interna: entre els valors que es promouen (justícia, equitat, solidaritat) i les pràctiques pedagògiques.
- Autonomia i apropiació: el professorat, alumnat i comunitat educativa s'impliquen activament i fan seues les propostes.
- Recursos accessibles i replicables: materials, metodologies i experiències que puguin ser compartides i adaptades en altres contextos.
- Suport institucional i aliances: suport de polítiques públiques, xarxes i entitats que garantisquen continuïtat.
- Avaluació del procés: es valora com s'aprén, no sols què s'aprén.
- Autoavaluació i coavaluació: alumnat i professorat reflexionen sobre el seu propi aprenentatge i el dels altres.
- Indicadors qualitatius i ètics: es consideren aspectes com el compromís, l'empatia, la consciència crítica o la participació.
- Instruments diversos: diaris d'aprenentatge, rúbriques, portafolis, entrevistes, observació, etc.
- Retroalimentació contínua: s'ofereix orientació per a millorar, no sols qualificacions finals.

EXEMPLES

Incorporació de portafolis d'aprenentatge on l'alumnat documenta el seu procés educatiu en EpCG, amb rúbriques compartides entre alumnat i professorat, que després es presenten en jornades obertes com a part de la rendició de comptes educativa i comunitària.

5.2. Conclusions i claus per a una EpCG coherent i transformadora

L'anàlisi realitzada apunta a la **necessitat d'una estratègia compartida, amb enfocament transformador, que reconega el paper clau de les ONGD en la promoció de la ciutadania global** i la justícia social des de l'àmbit educatiu i de les administracions públiques.

L'Agenda 2030 ha servit com a eina de legitimitat i com a llenguatge comú per a parlar dels ODS en l'àmbit educatiu formal i no formal, principalment. No obstant això, s'adverteix que alguns sectors del professorat consideren que els ODS estan poc connectats amb la seua realitat i poden generar cert rebuig, per percebre'ls com a marcs externs i poc operatius. A això se suma una limitació temporal evident: l'horitzó d'aplicació de l'Agenda 2030 està cada vegada més pròxim, la qual cosa fa urgent començar a pensar en què vindrà després. Davant aquest escenari, es torna imprescindible **reflexionar sobre nous horitzons per a l'EpCG que transcendisquen el marc dels ODS** i responguen de forma més directa als desafiaments emergents en contextos educatius concrets.

La **ciutadania global** no és un concepte abstracte, sinó una pràctica de solidaritat activa, que implica visibilitzar les lluites del Sud global per la sobirania alimentària, la justícia climàtica o els drets laborals, entre altres, i qüestionar el model econòmic dominant. La ciutadania global promou la consciència d'interconnexió global, respecte a la diversitat cultural, compromís amb la justícia social i responsabilitat ambiental com a valors fonamentals. Un dels grans desafiaments actuals és mantindre el caràcter transformador de l'EpCG, en un context que exigeix resultats ràpids i quantificables. Es corre el risc de diluir el seu potencial emancipador. A això se suma la necessitat urgent d'**incorporar de manera real i sistemàtica les veus del Sud global, no com a destinataris, sinó com a agents polítics i productors de coneixement**.

L'EpCG ha de deixar de veure's com a "proveïdora de tallers" i entendre's com una eina fonamental de transformació social on:

- Les **ONGD i el tercer sector** han de ser agents necessaris per a generar consciència crítica i per a reivindicar des de la societat civil el compromís polític amb la cooperació descentralitzada.
- El **professorat** necessita visibilitzar aquestes intervencions externes com una aportació i col·laboració real i efectiva amb els objectius educatius dels grups aula.
- En l'EpCG en **educació formal**, la implementació és molt desigual i depèn del grau de compromís del professorat. En alguns centres, la implicació del professorat permet desenvolupar accions amb continuïtat i obrir espais a les ONGD, però encara queda molt camí. S'insisteix que la formació a docents i altres perfils de la comunitat educativa és fonamental per a aconseguir impactes duradors i alineats.

En conclusió, un dels reptes importants de l'impacte transformador de l'aplicació de l'EpCG és l'adequació dels materials i recursos pedagògics a les necessitats i interessos de l'alumnat, a més de generar llaços de col·laboració real i efectiva entre els sectors socials i educatius.

Quant als **interessos i les necessitats de l'alumnat** és imprescindible incorporar la mirada interseccional en les intervencions de l'EpCG per a reflectir la diversitat

social i reconèixer les opressions creuades que viuen persones racialitzades, migrants i/o precàries i, quant a les metodologies, es proposa integrar metodologies que incidisquen en l'experiència viscuda, l'art, l'oralitat o la corporalitat, i aprendre del llegat de l'educació popular, el feminisme comunitari i el sindicalisme del Sud.

L'EpCG enfronta importants **desafiaments estructurals**. La falta de finançament estable en general i la dependència de convocatòries puntuals fan que el sector funcione amb fragilitat. Aquesta situació impedeix planificar a llarg termini i dificulta la consolidació d'equips tècnics estables. L'alta rotació de personal, provocada per la temporalitat dels projectes, interromp processos d'aprenentatge compartit i afebleix la construcció de coneixement col·lectiu. Per a avançar, **és necessari apostar per models de finançament més sostenibles i per estratègies que enfortisquen les capacitats internes del sector davant les barreres que hi ha actualment com:**

- Barreres estructurals: obstacles administratius com ara canvis normatius en l'àmbit educatiu (llengua vehicular, l'ús del "pin parental" (2020), els conflictes socials per temàtiques curriculars i les seues orientacions pedagògiques, etc.).
- Barreres conjunturals: auge de les mentides, la desinformació i manipulació a favor de la discriminació i l'exclusió, discursos d'odi, etc.

Es considera imprescindible **mantindre el caràcter polític i transformador de l'EpCG, la qual cosa exigeix impulsar espais de reflexió i pensament** crític que generen una narrativa compartida, principalment, en conceptes o moviments socials amb controvèrsies dinàmiques com el feminisme, els drets de les persones migrants, el concepte de seguretat humana, justícia social, democràcia o uns altres. Per a això, es mostra necessari incorporar metodologies innovadores de l'educació popular, el feminisme comunitari i les pedagogies del Sud com a referents per a renovar els marcs actuals.

Quant a la **incidència política i transformadora**, es destaca:

- El treball del **grup d'EpCG de la CVONGD**, que realitza tant campanyes, accions formatives i eines com l'Operació Rubik en l'àmbit pedagògic com la incidència política més enllà de l'àrea de cooperació, intentant arribar directament a la Conselleria d'Educació perquè coneguen l'abast del treball de les ONGD en EpCG.
- La nova **Estratègia d'educació per al desenvolupament del País Valencià 2025–2030** ja ha sigut elaborada i presentada amb un enfocament molt més inclusiu que en ocasions anteriors. Per primera vegada, s'ha donat una veu important a l'educació no formal i a les plataformes d'entitats. La metodologia utilitzada ha sigut la Teoria del Canvi, que permet identificar condicions i rutes per a la transformació. Actualment manca per definir i aplicar el sistema d'indicadors per a fer seguiment, a més de consolidar la promoció i aposta clara i eficient a través dels pressupostos autonòmics.
- Es destaca la creixent **politització del professorat i alumnat** d'FP i universitat, la qual cosa dificulta les intervencions externes.

La finalització del cicle de l'Agenda 2030 obri una oportunitat per a repensar **els enfocaments, llenguatges i metodologies de l'EpCG, incorporant-hi perspectives més crítiques, transformadores i contextualitzades**. Aquesta transició pot permetre una major apropiació per part del professorat i de l'alumnat, enfortint el seu paper com a agents actius en la construcció d'una ciutadania global compromesa amb la justícia social, el treball decent i la sostenibilitat.

Es planteja també la necessitat de revisar les **metodologies, els materials i els agents** implicats en l'EpCG, perquè es construïska en aliança amb moviments del Sud global, reconeixent el seu saber, les seues prioritats i la seua experiència. L'EpCG no ha de parlar “sobre” el Sud, sinó construir “amb” el Sud.

Des d'una mirada de millora, es proposa enfortir la capacitat de participació en espais de reflexió i formatius tant al sector educatiu com al social a través de creació de xarxes temàtiques i digitalització dels espais de participació (a més de la lluita per la dignificació laboral de tots dos sectors) per a generar sabers compartits, formacions especialitzades, cocreació de materials pedagògics sobre temàtiques d'interés com l'economia de les cures, la transició ecosocial, els drets humans vulnerats, etc.

Una de les aliances de xarxes socials que pot promoure la FPSPV és la integració d'estratègies sindicals globals en xarxes compostes per sindicats, ONGD, centres escolars, administracions i organitzacions juvenils.

Per a tancar: aquest diagnòstic és una invitació a continuar caminant juntes, construint una educació crítica que no sols explique el món, sinó que ajude a transformar-lo.

ANNEXOS

1. Fonts d'informació

1.1. Fonts primàries

- Documentació tècnica i pedagògica elaborada per la Fundació Pau i Solidaritat PV.
- Resultats d'enquestes i entrevistes realitzades a actors clau del programa REPENSEM INTERACTUEM.
- Observacions directes i testimoniatges de participants en activitats educatives.

1.2. Fonts secundàries

- Estratègies institucionals de la Generalitat Valenciana (GVA).
- Documents de referència d'ONGD, universitats i xarxes de cooperació.
- Publicacions acadèmiques i marcs internacionals sobre EpCG.

2. Tècniques de recopilació de dades

2.1. Anàlisi documental

S'ha realitzat una revisió exhaustiva de documents clau vinculats al programa i al context educatiu i polític de l'EpCG, entre aquests:

- Fundació Pau i Solidaritat PV. Document tècnic del projecte REPENSEM INTERACTUEM.
- Fundació Pau i Solidaritat PV. Estratègia d'educació per al desenvolupament i la ciutadania global 2022–2026.
- Fundació Pau i Solidaritat PV. Estratègia d'educació per al desenvolupament, sensibilització i incidència política.
- Fundació Pau i Solidaritat PV. Estratègia EpCG (en elaboració).
- Agencia Española de Cooperación Internacional para el Desarrollo (AECID). Estratègia de EpCG de la Cooperación Española.
- AECID. Programa Docentes para el Desarrollo.
- Generalitat Valenciana. Estrategia EnDavant.
- Fundació Pau i Solidaritat PV. Memòries i avaluacions de projectes INTERACTUEM.
- Generalitat Valenciana. Diagnòstic participatiu TRANSITANT.
- Generalitat Valenciana. Pla Director de Cooperación de la GVA.
- Generalitat Valenciana. Pla Director de Cooperación
- Llocs web institucionales:
 - <https://interactuem.org>
 - <https://odssindical.org>
 - <https://pazysolidaridad.ccoo.es> (y sus secciones territoriales)

2.2. Enquestes

S'ha utilitzat una enquesta com a eina clau per a recollir dades quantitatives i qualitatives sobre la percepció i l'experiència dels actors educatius respecte a l'EpCG i la seua integració en espais educatius i organitzatius. Les enquestes enviades categoritzades per grups poblacionals destinataris han sigut:

ENQUESTES A DOCENTS

GRUP TREBALL EPD CVONGD

FEDERACIÓ EDUCACIÓ CCOO PV

QÜESTIONARI ALUMNAT UNIVERSITARI

QÜESTIONARI ALUMNAT ESO I BATXILLERAT

QÜESTIONARI ALUMNAT CICLES FP

2.3. Entrevistes semiestructurades

S'han realitzat quatre entrevistes en profunditat a persones clau vinculades a l'àmbit docent, sindical, ONGD i a la mateixa Fundació Pau i Solidaritat PV. Aquesta tècnica ha permès explorar amb major profunditat els desafiaments, les necessitats i les percepcions sobre la implementació de l'EpCG.

Les entrevistes semiestructurades han seguit el guió següent:

1. Quina va ser la motivació principal per a iniciar el projecte?
2. Com va ser rebut el projecte en els seus primers anys?
(pels centres escolars, per PiS).
3. Com es va definir l'estratègia per a l'educació per a la ciutadania global en aqueix moment? (pels centres escolars, per PiS)
4. Com ha canviat l'enfocament de l'EpCG des que es va crear el projecte fins hui? (pels centres escolars, per PiS). Forma part de l'estratègia de PiS?
5. Hi ha hagut aprenentatges inesperats o canvis de rumb significatius?
6. Com s'abordaven la ciutadania global i el desenvolupament sostenible abans de l'Agenda 2030?
7. Quins canvis va portar l'Agenda 2030 en l'orientació del programa?
8. Quins aspectes dels ODS creus que són més difícils d'abordar en l'educació?
9. Quins creus que són els desafiaments actuals més importants per al programa?
10. Quines lliçons del passat creus que haurien de guiar l'evolució del programa?
11. Quins han sigut els majors èxits del programa?
12. Quines millores o innovacions proposaries per a enfortir el programa de cara al futur? (formació especialitzada per a docents, per a tècnics/iques de PiS, òrgans de govern de PiS, centrar el treball en determinats col·lectius com l'FP...)
13. Quines aliances o col·laboracions creus que serien clau per a la sostenibilitat del programa?

3. Mostra

La mostra del diagnòstic ha inclòs representants de tots els agents implicats actualment en l'EpCG:

- Alumnat de cicles de Formació Professional
- Alumnat universitari
- Docents en actiu amb experiència en el programa INTERACTUEM
- Representants d'organitzacions col·laboradores i entitats educatives

4. Marcs de referència internacionals i nacionals

4.1. Documents internacionals

- UNESCO (2015)

*Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action*³²

Estableix l'EpCG com a prioritat per a l'ODS 4.7, promovent una ciutadania activa i global.

- UNESCO (2015–2023)

*Guies i materials sobre Global Citizenship Education (GCED)*³³

Defineixen l'EpCG des d'un enfocament de drets, pensament crític i acció transformadora.

- CONCORD Europe (2018)

*Global Citizenship Education in Europe: How much do we care?*³⁴

Analitza l'evolució de les polítiques europees d'EpCG, incloent-hi el cas espanyol.

4.2. Documents del context valencià

- Estratègia d'educació per al desenvolupament sostenible i la ciutadania global 2025–2030³⁵

Defineix l'EpCG des d'un enfocament de drets, gènere i interdependència, alineada amb l'Agenda 2030.

- Pla Director de Coeducació 2021–2025 (GVA)³⁶

Introdueix l'EpCG com a marc per a treballar la justícia global i la igualtat des de l'educació.

- Documents de la Coordinadora Valenciana d'ONGD (CVONGD)³⁷

Informes i posicionaments estratègics que promouen una EpCG crítica i transformadora.

³² https://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/education-2030-incheon-framework-for-action-implementation-of-sdg4-2016-en_2.pdf

³³ <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000232993>

³⁴ https://concordeurope.org/wp-content/uploads/2018/03/CONCORD_GCE_FundingReport_2018_online.pdf

³⁵ https://cooperaciovalenciana.gva.es/documents/164015995/176985109/DOCUMENTO+ESTRATEGIA+ED+-CV_2025-2030_fi_nal.pdf/9fd530de-6efd-4187-8950-0bba87e75fb0

³⁶ <https://ceice.gva.es/documents/161634256/165603089/Plan+Director+de+Coeducaci%C3%B3n/a53bc1f6-e22b-4210-89aa-5e34230c4e08>

³⁷ <https://www.cvongd.org/es/>

5. Aportacions de l'àmbit acadèmic

- Programes de màster en cooperació i educació per a la ciutadania global d'universitats valencianes
- Projectes d'innovació educativa i publicacions científiques sobre l'evolució de l'EpD cap a l'EpCG.
- Grups d'investigació com GIECRYAL (UJI), IDOCAL (UV) o l'Institut Interuniversitari de Desenvolupament Local

Este document arreplega el resultat d'un procés participatiu impulsat per la Fundació Pau i Solidaritat PV en el marc del programa REPENSEM INTERACTUEM, amb el suport de la Generalitat Valenciana. A través d'enquestes, entrevistes i espais de diàleg amb professorat, alumnat, ONGD i la CS CCOO PV, s'ofereix una aproximació a l'estat actual de l'Educació per a la Ciutadania Global (EpCG) al País Valencià.

El diagnòstic analitza pràctiques, reptes i oportunitats per a transversalitzar l'EpCG en el currículum i en la vida dels centres educatius, amb especial atenció a la Formació Professional. Des d'una mirada crítica i sindical, el document identifica prioritats, metodologies i experiències inspiradores, proposant claus per a enfortir una educació transformadora que connecte l'àmbit local i el global, i que contribuísca a la construcció de societats més justes, sostenibles i democràtiques.